

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 15. apríla 2021¹

Vec C-490/20

**V.M.A.
proti**

Stoličná obština, Rajon „Pančarevo“ (mesto Sofia, obvod Pančarevo, Bulharsko)

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Administrativen säd Sofija-grad (Správny súd Sofia, Bulharsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Občianstvo Únie – Článok 21 ZFEÚ – Právo na voľný pohyb a pobyt na území členských štátov – Dieťa manželského páru rovnakého pohlavia narodené v členskom štáte – Rodný list vydaný týmto členským štátom označujúci dve matky dieťaťa, z ktorých jedna je štátnou príslušníčkou iného členského štátu – Vnútroštátna právna úprava tohto druhého členského štátu, ktorá nepovoľuje vydanie rodného listu označujúceho dve matky – Určenie rodičovstva k dieťaťu – Odmietnutie uviesť ženu, ktorá porodila dieťa – Článok 4 ods. 2 ZEÚ – Rešpektovanie národnej identity členských štátov – Miera súdneho preskúmania“

I. Úvod

1. Musí členský štát vydať rodný list, v ktorom sú dve ženy zapísané ako matky, a jedna z nich je štátnou príslušníčkou tohto členského štátu, dieťaťu narodenému v inom členskom štáte, v ktorom mu bol takýto rodný list vydaný? Ide v podstate o otázku, ktorú Súdnemu dvoru položil Administrativen säd Sofija-grad (Správny súd Sofia, Bulharsko) v tomto prejudiciálnom konaní.

2. Odmietnutie bulharských orgánov vydať takýto rodný list je v podstate odôvodnené tým, že bulharské právo neumožňuje zapísať do rodného listu dve matky ako rodičov dieťaťa. Táto nemožnosť vyplýva zo skutočnosti, že v Bulharsku prevažuje koncepcia takzvanej „tradičnej“ rodiny, ktorá podľa informácií vnútroštátneho súdu predstavuje hodnotu chránenú ako súčasť národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ. Keďže to znamená, že dieťa môže mať len jednu matku, bulharské orgány považujú za potrebné zistiť totožnosť ženy, ktorá dieťa porodila, aby do rodného listu zapísali len ju, pričom túto informáciu odmieta dotknutý pár odhaliť.

3. Vydanie požadovaného rodného listu by *de facto* potvrdilo nielen štátnu príslušnosť dotknutého dieťaťa, ale aj jeho postavenie občana Európskej únie. Od tohto vydania tiež závisí, či žalobkyňa vo veci samej a jej manželka budú môcť byť považované za rodičov ich dcéry podľa vnútroštátneho práva členského štátu pôvodu jednej z nich. Za týchto okolností sa vnútroštátny

¹ Jazyk prednesu: francúzština.

súd obrátil na Súdny dvor s otázkou, či odmietnutie vydať bulharský rodný list, ktorým by boli uznané rodinné väzby založené v Španielsku, je v rozpore s článkom 21 ods. 1 ZFEÚ, ako aj so základnými právami vymedzenými v Charte základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“), a to najmä v jej článku 7 a článku 24 ods. 2.

4. Táto otázka je veľmi citlivá vzhľadom na výlučnú právomoc členských štátov v oblasti štátnej príslušnosti, ako aj rodinného práva, a na významné rozdiely, ktoré doteraz existujú v Únii, pokiaľ ide o právne postavenie a práva priznané párom rovnakého pohlavia. Okrem toho má táto otázka značný praktický význam, čoho dôkazom je vec C-2/21, Rzecznik Praw Obywatelskich, ktorá je v súčasnosti prejednávaná na Súdnom dvore a ktorej skutkový a právny rámec je veľmi podobný rámcu prejednávanej veci, pričom sčasti vyvoláva takmer rovnaké otázky.

II. Právny rámec

A. Právo Únie

1. Nariadenie (EÚ) 2016/1191

5. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1191 zo 6. júla 2016 o podporovaní voľného pohybu občanov prostredníctvom zjednodušenia požiadaviek na predkladanie určitých verejných listín v Európskej únii a o zmene nariadenia (EÚ) č. 1024/2012² oslobodzuje od vyššieho overenia alebo podobnej formálnej náležitosti určité verejné listiny vydané orgánmi členského štátu v súlade s ich vnútroštátnym právom, ktorých účelom je osvedčiť okrem iného narodenie a rodičovstvo. Toto nariadenie sa podľa jeho článku 2 ods. 1 uplatní, ak sa tieto listiny musia predložiť orgánom iného členského štátu.

6. V súlade s odôvodnením 7 tohto nariadenia by sa týmto nariadením nemala členským štátom uložiť povinnosť vydávať verejné listiny, ktoré v ich vnútroštátnom práve neexistujú.

7. Článok 2 ods. 4 uvedeného nariadenia stanovuje, že toto nariadenie sa neuplatňuje na uznávanie právnych účinkov týkajúcich sa obsahu verejných listín vydaných orgánmi jedného členského štátu v inom členskom štáte.

2. Smernica 2004/38/ES

8. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS³, vymedzuje v článku 2 ods. 2 „rodinných príslušníkov“ občana Únie takto:

„a) manželský partner;

² Ú. v. EÚ L 200, 2016, s. 1.

³ Ú. v. EÚ L 158, 2004, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46.

- b) partner, s ktorým občan Únie uzavrel registrované partnerstvo na základe legislatívy členského štátu, ak legislatíva hostiteľského členského štátu považuje registrované partnerstvá za rovnocenné s manželstvom, a v súlade s podmienkami stanovenými v príslušnej legislatíve hostiteľského členského štátu;
- c) priami potomkovia, ktorí sú mladší ako 21 rokov, alebo sú nezaopatrenými osobami a takéto osoby manželského partnera alebo partnera, ako je definovaný v bode b);
- d) závislí priami príbuzní po vzostupnej línii a takéto osoby manželského partnera alebo partnera, ako je definovaný v bode b);“

9. Táto smernica v článku 4, nazvanom „Právo výstupu“, stanovuje:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia o cestovných preukazoch použiteľné na vnútroštátne pohraničné kontroly, všetci občania Únie s platným preukazom totožnosti alebo pasom a ich rodinní príslušníci, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu a ktorí majú platný pas, majú právo opustiť územie členského štátu, aby cestovali do iného členského štátu.

...

3. Členské štáty vydajú v súlade so svojimi zákonmi vlastným štátnym príslušníkom preukaz totožnosti alebo pas, ktorý uvádza ich štátnu príslušnosť, a obnovia takéto preukazy.

...“

B. Bulharské právo

10. Podľa článku 46 ods. 1 bulharskej Ústavy, ktorý sa nachádza v jej kapitole 2 s názvom „Základné práva a povinnosti občanov“, „manželstvo je dobrovoľný zväzok medzi mužom a ženou“.

11. V súčasnosti bulharské právo nepovoľuje ani manželstvo ani akúkoľvek inú formu zväzku s právnymi následkami medzi osobami rovnakého pohlavia.

12. Rodičovstvo je upravené v kapitole VI Semejen kodex (zákon o rodine)⁴. Podľa § 60 ods. 1 a 2 tohto zákona:

„1. Rodičovstvo matky je určené pôrodom.

2. Matkou dieťaťa je žena, ktorá dieťa porodila, a to aj v prípade asistovanej reprodukcie.“

13. § 61 zákona o rodine stanovuje:

„1. Za otca dieťaťa, ktoré sa narodilo počas manželstva alebo v lehote tristo dní po zániku manželstva, sa považuje manžel matky.

⁴ DV č. 47 z 23. júna 2009, zmenené znenie v DV č. 74 z 15. septembra 2009, DV č. 82 zo 16. októbra 2009, DV č. 98 zo 14. decembra 2010, DV č. 100 z 21. decembra 2010, zmenené a doplnené znenie v DV č. 82 z 26. októbra 2012, zmenené znenie v DV č. 68 z 2. augusta 2013, DV č. 74 z 20. septembra 2016, zmenené a doplnené znenie v DV č. 103 z 28. decembra 2017, zmenené a doplnené znenie v DV č. 24 z 22. marca 2019 a DV č. 101 z 27. decembra 2019.

2. Ak sa dieťa narodilo do tristo dní po zániku manželstva, ale po tom, ako sa matka znovu vydala, považuje sa za otca dieťaťa neskorší manžel matky.

...“

14. Podľa § 64 zákona o rodine, ak nie je známe rodičovstvo jedného z rodičov vo vzťahu k dieťaťu, môže každý rodič uznať dieťa za vlastné. Toto uznanie sa podľa § 65 toho istého zákona vykonáva jednostranným vyhlásením na matrike alebo vyhlásením s podpisom osvedčeným notárom.

15. Naredba č. RD-02-20-9 z 21. mája 2012 o fungovaní jednotného systému registrácie občanov, vydaný ministrom regionálneho rozvoja a územného plánovania (ďalej len „nariadenie č. RD-02-20-9“) ⁵ v § 12 stanovuje:

„1. V prípade zápisu narodenia, ktoré nastalo v cudzine, sa informácie o mene dotknutej osoby, dátume a mieste narodenia, pohlaví a určenom rodičovstve zapisujú do rodného listu tak, ako sú uvedené v predloženej kópii alebo v preklade zahraničného dokumentu do bulharského jazyka.

...

3. Pokiaľ nie je určené rodičovstvo (matky alebo otca) pri vystavení rodného listu v Bulharskej republike, príslušná kolónka určená pre údaje o tomto rodičovi sa nevyplní a preškrtnie sa.

4. Ak kópia alebo výpis neobsahuje všetky potrebné údaje týkajúce sa rodičov, použijú sa údaje z ich preukazov totožnosti alebo z registra obyvateľov. Informácie o rodnom čísle, dátume narodenia, patronyme (ak existuje) a štátnej príslušnosti rodiča, ktorý je bulharským štátnym príslušníkom, sa doplnia na základe registra obyvateľov. Dátum narodenia a štátna príslušnosť rodiča, ktorý je cudzím štátnym príslušníkom, možno doplniť z jeho vnútroštátneho preukazu totožnosti. Ak nie je možné vyplniť všetky údaje o tomto rodičovi, v rodnom liste sa uvedú iba dostupné údaje.

...“

III. Skutkové okolnosti a spor vo veci samej

16. V.M.A., žalobkyňa vo veci samej, je bulharská štátna príslušníčka, zatiaľ čo jej manželka je štátnou príslušníčkou Spojeného kráľovstva narodenou na Gibraltári, kde obe ženy v roku 2018 uzavreli manželstvo. Od roku 2015 majú bydlisko v Španielsku. V decembri 2019 sa im narodila dcéra, ktorá sa narodila a žije s oboma svojimi rodičmi tiež v Španielsku. Rodný list tejto dcéry vydaný španielskymi orgánmi označuje žalobkyňu vo veci samej ako „matku A“ a jej manželku ako „matku“ dieťaťa.

17. Dňa 29. januára 2020 žalobkyňa vo veci samej požiadala príslušný orgán, konkrétne Stolična obština (mesto Sofia, Bulharsko), o vydanie rodného listu pre svoju dcéru, ktorý je potrebný najmä na vydanie bulharského preukazu totožnosti. K tejto žiadosti priložila úradne overený preklad výpisu z matriky v Barcelone (Španielsko) týkajúceho sa osvedčenia o narodení dieťaťa do bulharského jazyka.

⁵ DV č. 43 z 8. júna 2012, zmenené a doplnené znenie v DV č. 4 zo 14. januára 2014, zmenené znenie v DV č. 2 z 9. januára 2015, zmenené a doplnené znenie v DV č. 64 z 21. augusta 2015, zmenené a doplnené znenie v DV č. 22 z 22. marca 2016, zmenené a doplnené znenie v DV č. 32 z 13. apríla 2018.

18. Listom zo 7. februára 2020 mesto Sofia vyzvalo žalobkyňu vo veci samej, aby v lehote 7 dní predložila dôkazy týkajúce sa rodičovstva k dieťaťu, pokiaľ ide o jeho biologickú matku. V tejto súvislosti uviedlo, že vzorové tlačivo rodného listu, ktorý je súčasťou platného vnútroštátneho práva, obsahuje len jednu kolónku pre „matku“ a ďalšiu kolónku pre „otca“, pričom do každej z týchto kolónok možno zapísať len jedno meno.

19. Dňa 18. februára 2020 žalobkyňa vo veci samej na túto žiadosť odpovedala, že nemôže poskytnúť požadované informácie a že podľa bulharských právnych predpisov nie je povinná tak urobiť.

20. Rozhodnutím z 5. marca 2020 mesto Sofia zamietlo žiadosť o vydanie rodného listu. Toto zamietavé rozhodnutie odôvodnilo nedostatkom informácií o biologickú matku dieťaťa a skutočnosťou, že zápis dvoch rodičov ženského pohlavia do rodného listu je v rozpore s verejným poriadkom Bulharska, ktorý nepovoľuje manželstvá medzi osobami rovnakého pohlavia.

21. Žalobkyňa vo veci samej preto podala proti tomuto zamietavému rozhodnutiu žalobu na Administrativen sad Sofija-grad (Správny súd Sofia), vnútroštátny súd, ktorý podal tento návrh na začatie prejudiciálneho konania.

22. Tento súd uvádza, že na základe článku 25 ods. 1 bulharskej Ústavy a § 8 zakon za bălgarskoto graždanstvo (zákon o bulharskom štátnom občianstve) má dieťa bulharskú štátnu príslušnosť, aj keď k danému dňu nemá bulharský rodný list. Nevydanie takéhoto listu totiž nepredstavuje odmietnutie priznať štátnu príslušnosť.

23. Administrativen sad Sofija-grad (Správny súd Sofia) má pochybnosti o tom, či odmietnutie bulharských orgánov zapísať narodenie bulharskej štátnej príslušníčky, ku ktorému došlo v inom členskom štáte a ktoré bolo potvrdené rodným listom uvádzajúcim dve matky, ktorý bol vydaný týmto posledným uvedeným členským štátom, neporušuje práva priznané uvedenej bulharskej štátnej príslušníčke článkami 20 a 21 ZFEÚ, ako aj článkami 7, 24 a 45 Charty. Odmietnutie vydať bulharský rodný list totiž môže viesť k vážnym administratívnym prekážkam pri vydávaní bulharských preukazov totožnosti, a tým dieťaťu sťažiť výkon práva na voľný pohyb, ako aj neobmedzený výkon jeho práv ako občana Únie.

24. Okrem toho, keďže druhá matka dieťaťa je štátnou príslušníčkou Spojeného kráľovstva, tento súd sa pýta, či sú právne následky vyplývajúce z vystúpenia Spojeného kráľovstva z Únie, a najmä skutočnosť, že dieťa už nemôže mať postavenie občana Únie prostredníctvom štátnej príslušnosti svojej druhej matky, relevantné na účely posúdenia tejto otázky.

25. Vnútroštátny súd sa zároveň pýta, či prípadná povinnosť bulharských orgánov zapísať pri osvedčovaní narodenia do bulharského rodného listu dve matky ako rodičov dieťaťa nezasahuje do národnej identity Bulharskej republiky, ktorá nepozná možnosť zapísať do rodného listu dvoch rodičov rovnakého pohlavia. Tento súd v tejto súvislosti poznamenáva, že právne ustanovenia upravujúce rodičovstvo vo vzťahu k dieťaťu majú vzhľadom na súčasný stav vývoja spoločnosti v Bulharsku zásadný význam v bulharskej ústavnej tradícii, ako aj v bulharskej právnej náuke v oblasti rodinného a dedičského práva, a to tak z čisto právneho hľadiska, ako aj z hľadiska hodnôt.

26. Tento súd tak predkladá otázku, či je potrebné nájsť rovnováhu medzi rôznymi legitímnymi záujmami, o ktoré ide v prejednávanej veci: na jednej strane národnou identitou Bulharskej republiky a na druhej strane záujmami, a najmä právom na súkromný život a právom na voľný pohyb dieťaťa, ktoré nie je nijako zodpovedné za rozdiely v hierarchii hodnôt spoločnosti medzi členskými štátmi Únie. V tejto súvislosti sa pýta, či by takúto rovnováhu bolo možné dosiahnuť uplatnením zásady proporcionality. Konkrétne chce vedieť, či by bolo možné dosiahnuť prijateľnú rovnováhu medzi týmito rôznymi legitímnymi záujmami, ak by sa do kolónky „matka“ zapísala jedna z dvoch matiek uvedených v španielskom rodnom liste, teda buď biologická matka dieťaťa, alebo jej manželka, ktorá sa stala matkou dieťaťa iným postupom (napríklad osvojením), pričom kolónka „otec“ by zostala nevyplnená.

27. Napokon v prípade, že by Súdny dvor dospel k záveru, že právo Únie vyžaduje zápis oboch matiek dieťaťa do bulharského rodného listu, sa vnútroštátny súd pýta, ako sa má táto požiadavka vykonať, keďže vie, že sám nemôže nahradiť platné vzorové tlačivo rodného listu.

IV. Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie na Súdnom dvore

28. Rozhodnutím z 2. októbra 2020, doručeným Súdnemu dvoru v ten istý deň, Administrativen sad Sofija-grad (Správny súd Sofia) teda rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Majú sa články 20 a 21 ZFEÚ, ako aj články 7, 24 a 45 [Charty] vykladať v tom zmysle, že bulharským správnym orgánom, ktorým bola predložená žiadosť o osvedčenie narodenia dieťaťa s bulharskou štátnou príslušnosťou, ku ktorému došlo v inom členskom štáte Únie a ktoré bolo osvedčené španielskym rodným listom, v ktorom sú ako matky zapísané dve osoby ženského pohlavia bez podrobnejších údajov o tom, či, a ak áno, ktorá z nich je biologickou matkou dieťaťa, nedovoľujú odmietnuť vyhotoviť bulharský rodný list s odôvodnením, že žalobkyňa odmieta uviesť, kto je biologickou matkou dieťaťa?
2. Majú sa článok 4 ods. 2 ZEÚ a článok 9 Charty vykladať v tom zmysle, že rešpektovanie národnej identity a ústavnej identity členských štátov znamená, že tieto štáty disponujú širokou mierou voľnej úvahy, pokiaľ ide o predpisy týkajúce sa určovania rodičovstva? Konkrétne:
  - Má sa článok 4 ods. 2 ZEÚ vykladať v tom zmysle, že dovoľuje členským štátom vyžadovať informácie o biologických rodičoch dieťaťa?
  - Má sa článok 4 ods. 2 ZEÚ v spojení s článkom 7 a článkom 24 ods. 2 Charty vykladať v tom zmysle, že je nevyhnutné navzájom zvážiť na jednej strane národnú identitu a ústavnú identitu členského štátu a na druhej strane najlepší záujem dieťaťa s cieľom nastoliť rovnováhu záujmov, pričom treba vziať do úvahy, že v súčasnosti neexistuje z hľadiska hodnôt ani z právneho hľadiska zhoda, pokiaľ ide o možnosť dať zapísať ako rodičov v rodnom liste osoby rovnakého pohlavia bez podrobnejších údajov o tom, či, a ak áno, ktorý z nich je biologickým rodičom dieťaťa? V prípade, ak je odpoveď na túto otázku kladná, ako by sa konkrétne dala docieľiť táto rovnováha záujmov?

3. Sú relevantné právne následky Brexitu na zodpovedanie prvej otázky z dôvodu, že jedna matka, ktorá je uvedená v rodnom liste vystavenom v inom členskom štáte, je štátnou príslušníčkou Spojeného kráľovstva, a druhá matka je štátnou príslušníčkou členského štátu Únie, ak sa vezme do úvahy najmä to, že odmietnutie vyhotoviť dieťaťu bulharský rodný list bráni tomu, aby členský štát vystavil dieťaťu preukaz totožnosti, a tým prípadne sťažuje neobmedzený výkon jeho práv ako občana Únie?
4. V prípade, ak je odpoveď na prvú otázku kladná, vyžaduje právo Únie, najmä zásada efektivity, aby sa príslušné vnútroštátne orgány odchyľili od vzorového tlačiva rodného listu, ktoré je súčasťou platného vnútroštátneho práva?“

29. Dňa 19. októbra 2020 predseda Súdneho dvora vyhovel žiadosti vnútroštátneho súdu o prejednanie tejto veci v skrátrenom konaní podľa článku 105 ods. 1 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora.

30. Žalobkyňa vo veci samej, nemecká, španielska, talianska, maďarská, poľská a slovenská vláda, ako aj Európska komisia predložili písomné pripomienky k prejudiciálnym otázkam. Na pojednávaní 9. februára 2021 vystúpili žalobkyňa vo veci samej, bulharská, španielska, maďarská, talianska, holandská a poľská vláda, ako aj Komisia.

V. Posúdenie

A. O skutkových predpokladoch vo veci samej a ich vplyve na analýzu prejudiciálnych otázok

31. Najskôr je potrebné objasniť niekoľko skutkových predpokladov návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktoré spochybnila bulharská vláda na pojednávaní, ako aj ich vplyv na analýzu prejudiciálnych otázok.

32. Vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania viackrát uvádza, že je nesporné, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť na základe článku 25 ods. 1 bulharskej Ústavy. Podľa tohto ustanovenia „bulharskú štátnu príslušnosť má každá osoba, ktorej aspoň jeden z rodičov je bulharským štátnym príslušníkom“. V tejto súvislosti bulharská vláda na pojednávaní pred Súdnym dvorom potvrdila, že bulharská štátna príslušnosť sa na základe vyššie uvedeného ustanovenia nadobúda zo zákona, to znamená, že nie je potrebný nijaký správny akt, ktorým sa priznáva štátna príslušnosť.

33. Keďže podľa § 60 ods. 2 zákona o rodine je matkou dieťaťa „žena, ktorá dieťa porodila“ (ďalej len „biologická matka“), a práve táto informácia v spore vo veci samej chýba, bulharská vláda na pojednávaní spochybnila tvrdenie vnútroštátneho súdu, podľa ktorého je nesporné, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť. Inak povedané, Bulharsko neuznáva rodičovstvo medzi žalobkyňou vo veci samej a dieťaťom, a teda ani skutočnosť, že toto dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť len na základe predloženia španielskeho rodného listu.

34. Je pravda, že bulharská vláda tiež zdôraznila, že na účely priznania bulharskej štátnej príslušnosti dieťaťu stačí, aby žalobkyňa vo veci samej uznala svoje materstvo v súlade s § 64 zákona o rodine. Táto možnosť nie je vyhradená mužovi v heterosexuálnom vzťahu, ani nepodlieha predloženiu dôkazu o biologickom rodičovstve. Inými slovami, aj keby žalobkyňa vo veci samej nebola biologickou matkou v zmysle § 60 ods. 2 zákona o rodine, môže takto získať

postavenie matky dieťaťa podľa bulharského práva (čo ďalej budem nazývať „zákonná matka“). To by však malo podľa vysvetlení bulharskej vlády za následok odstránenie akejkoľvek rodičovskej väzby medzi dieťaťom a jeho biologickou matkou podľa bulharského práva.

35. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že v rámci postupu spolupráce zavedeného článkom 267 ZFEÚ Súdny dvor neprináleží spochybňovať posúdenie skutkových okolností z hľadiska uplatniteľnej vnútroštátnej právnej úpravy, tak ako ho vykonal vnútroštátny súd.⁶ Za týchto podmienok je Súdny dvor v zásade viazaný predpokladom, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť.

36. Vzhľadom na zjavnú neistotu týkajúcu sa tejto otázky a s cieľom poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď treba prejednávajú vec preskúmať z hľadiska dvoch prípadov.

37. Prvým prípadom je situácia, keď dieťa nezískalo bulharskú štátnu príslušnosť zo zákona, pretože žalobkyňa vo veci samej nie je jeho biologickou matkou, a ani ju nemôže získať v budúcnosti, pretože žalobkyňa nechce uznať svoje materstvo podľa § 64 zákona o rodine. V druhom prípade dieťa túto štátnu príslušnosť získalo, pretože žalobkyňa vo veci samej je v skutočnosti jeho biologickou matkou, alebo ju môže získať na základe toho, že žalobkyňa uzná svoje materstvo podľa § 64 zákona o rodine.

38. Hoci v prvom prípade dieťa nie je občanom Únie podľa článku 20 ods. 1 druhej vety ZFEÚ, treba zdôrazniť, že situácia vo veci samej tým nie je vyňatá z pôsobnosti práva Únie. V takom prípade totiž vzniká otázka, či občianka Únie – žalobkyňa vo veci samej – ktorá využila svoje právo na voľný pohyb a stala sa matkou dieťaťa spolu so svojou manželkou na základe práva iného členského štátu, môže požadovať od svojho členského štátu pôvodu uznanie tejto situácie a vydanie rodného listu, v ktorom budú obe ženy označené ako rodičia dotknutého dieťaťa. Znenie prvej a druhej prejudiciálnej otázky totiž nevyklučuje ich preskúmanie z pohľadu žalobkyne vo veci samej, keďže sa výslovne alebo výlučne netýkajú práva dieťaťa na voľný pohyb.

39. Pokiaľ ide o druhý prípad, treba rovnako poznamenať, že prejudiciálne otázky sa nestanú bezpredmetnými, ak sa preukáže materstvo (biologické alebo zákonné) žalobkyne vo veci samej. Je pravda, že znenie prvej prejudiciálnej otázky môže vyvolávať dojem, že vydanie bulharského rodného listu závisí len od identifikácie (biologickej) matky dieťaťa. V skutočnosti by pritom ani identifikácia žalobkyne ako matky dieťaťa nič nemenila na tom, že bulharské orgány nie sú ochotné vydať požadovaný rodný list, v ktorom by boli podobne ako v španielskom rodnom liste označené ako matky dieťaťa žalobkyňa vo veci samej a jej manželka. Túto okolnosť potvrdila bulharská vláda na pojednávaní. Odmietnutie vydať požadovaný rodný list okrem toho spôsobuje, že dieťa *de facto* nemôže získať bulharský preukaz totožnosti. Stále teda vyvstáva otázka zlučiteľnosti tejto situácie s článkami 20 a 21 ZFEÚ, ako aj s článkami 7, 24 a 45 Charty.

⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudky zo 16. júna 2015, Gauweiler a i. (C-62/14, EU:C:2015:400, bod 15), ako aj z 25. októbra 2017, Polbud – Wykonawstwo (C-106/16, EU:C:2017:804, bod 27).

40. Súdny dvor bude preto v každom prípade musieť odpovedať na otázku, či právo Únie ukladá členskému štátu povinnosť uznať na účely vystavenia rodného listu rodičovstvo k dieťaťu, pokiaľ ide o zosobášený pár žien, ako už bolo určené vo verejnej listine vydanej iným členským štátom, alebo či naopak tento prvý členský štát môže slobodne určiť rodičovstvo v súlade so svojim vnútroštátnym právom, ak to znamená uznanie len jednej ženy ako matky.⁷

41. Otázka, či bulharské orgány môžu vyžadovať informácie o totožnosti biologickej matky dieťaťa, na ktorú poukazuje vnútroštátny súd vo svojej prvej prejudiciálnej otázke, teda nie je nezávislej povahy. Ak by totiž Bulharsko muselo uznať rodičovstvo k dieťaťu, pokiaľ ide o dve ženy označené ako matky v španielskom rodnom liste, identifikácia biologickej matky by sa odsunula do úzadia, keďže bulharské orgány budú v každom prípade povinné zapísať obe ženy do rodného listu. Naproti tomu, ak by Bulharsko mohlo slobodne určiť rodičovstvo v súlade so svojim vnútroštátnym právom, nevyhnutne by to znamenalo, že za matku dieťaťa bude môcť považovať len jednu ženu, či už ide o biologickú matku, alebo matku, ktorá dieťa uznala.

B. Prístup, ktorý treba uplatniť

42. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba preskúmať spoločne prvú a druhú prejudiciálnu otázku, ako boli vymedzené v bode 40 týchto návrhov. V tejto súvislosti bude tiež poskytnutá odpoveď na tretiu prejudiciálnu otázku, ktorá sa týka dôsledkov Brexitu na situáciu vo veci samej.

43. Na účely odpovede na tieto otázky treba v prvom rade preskúmať, či odmietnutie vydať požadovaný rodný list predstavuje, pokiaľ ide o každý z prípadov uvedených v bode 37 vyššie, t. j. keď dieťa má alebo nemá bulharskú štátnu príslušnosť, prekážku práv zakotvených v druhej časti ZFEÚ, najmä práva občanov Únie na slobodný pohyb a pobyt na území Únie podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ.

44. V druhom rade treba preskúmať, či prípadná prekážka voľného pohybu môže byť odôvodnená, a to najmä z hľadiska článku 4 ods. 2 ZEÚ, ktorý zaručuje rešpektovanie národnej identity členských štátov. Vnútroštátny súd sa tomuto bodu podrobnejšie venuje v rámci svojej druhej prejudiciálnej otázky. V tejto súvislosti bude potrebné predovšetkým určiť, či odvolávanie sa na národnú identitu vyžaduje vyváženie s inými záujmami, akými sú základné práva Charty uvedené v prvej prejudiciálnej otázke, a aká je prípadne intenzita preskúmania zo strany Súdneho dvora.

45. Táto analýza sa najskôr zameria na prvý prípad uvedený v bode 37 vyššie, konkrétne na prípad, keď dieťa nemá bulharskú štátnu príslušnosť. V tejto súvislosti bude zodpovedaná aj otázka položená prinajmenšom implicitne na pojednávaní, a to či by za okolností prejednávanej veci mohla byť Bulharská republika povinná udeliť štátne občianstvo dieťaťu žalobkyne vo veci samej (časť C).

46. Následne bude preskúmaný prípad, keď dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť (časť D).

⁷ Táto otázka je veľmi podobná otázke, ktorú Súdnemu dvoru položil vnútroštátny súd vo veci C-2/21, Rzecznik Praw Obywatelskich, spomenutej v bode 4 vyššie. Táto vec sa totiž týka dieťaťa poľskej štátnej príslušníčky zosobášenej s írskou občiankou, pričom spolu žijú v Španielsku. Tento členský štát vystavil rodný list, v ktorom boli obe ženy označené ako matky dieťaťa. Vnútroštátny súd sa teda pýta Súdneho dvora, či poľské správne orgány môžu odmietnuť prepísať tento rodný list, ktorého prepis je nevyhnutný na to, aby mohlo dieťa získať poľský doklad totožnosti, z dôvodu, že poľské právo nepozná rodičovstvo párov rovnakého pohlavia, pričom v uvedenom rodnom liste sú osoby rovnakého pohlavia označené ako rodičia.

47. Nakoniec v odpovedi na štvrtú prejudiciálnu otázku budú uvedené niektoré praktické úvahy s cieľom usmerniť vnútroštátny súd pri uplatňovaní navrhovaného riešenia (časť E).

C. O prvej a druhej prejudiciálnej otázke v prípade, že dieťa nemá bulharskú štátnu príslušnosť

1. O prekážke voľného pohybu občanov Únie

a) O prekážke práv dieťaťa

48. Podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ má každý občan Únie právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov, pričom podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanoveným v Zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie. S cieľom zaručiť výkon tohto práva v praxi sú členské štáty povinné podľa článku 4 ods. 3 smernice 2004/38 vydať svojim štátnym príslušníkom preukaz totožnosti v súlade s ich vnútroštátnym právom.

49. Pokiaľ ide o túto poslednú uvedenú povinnosť, treba na úvod poznamenať, že bulharské orgány nemajú právomoc vydať preukaz totožnosti dieťaťu na základe článku 4 ods. 3 uvedenej smernice, ak toto dieťa nemá bulharskú štátnu príslušnosť.

50. Pokiaľ ide o otázku, či by za okolností prejednávanej veci mohli byť bulharské orgány povinné udeliť mu bulharské občianstvo, treba na jednej strane pripomenúť, že vymedzenie podmienok získania a straty občianstva patrí v súlade s medzinárodným právom do právomoci každého členského štátu.⁸

51. Na druhej strane, pokiaľ ide o výhradu, podľa ktorej členské štáty musia pri výkone tejto právomoci dodržiavať právo Únie,⁹ je potrebné pripomenúť, že táto výhrada sa uplatňuje len vtedy, ak tento výkon ovplyvňuje práva poskytované a chránené právnym poriadkom Únie.¹⁰ Inými slovami, akt upravujúci nadobudnutie alebo stratu občianstva členského štátu môže spadať do pôsobnosti práva Únie len vtedy, ak obmedzuje práva vyplývajúce z postavenia občana Únie.¹¹ Naproti tomu, ak osoba nikdy nenadobudla práva vyplývajúce z postavenia občana Únie, takýto akt nemôže ani obmedzovať tieto práva. Preto sa nemožno domnievať, že situácia tejto osoby spadá „vzhľadom na jej povahu a dôsledky“ do pôsobnosti práva Únie.¹²

52. To je dôvod, pre ktorý v prípade, že dieťa nenadobudlo bulharskú štátnu príslušnosť zo zákona, nemožno skúmať otázku, či by Bulharská republika mohla byť z pohľadu dieťaťa povinná udeliť mu štátne občianstvo na základe článkov 20 a 21 ZFEÚ.¹³

⁸ Rozsudky zo 7. júla 1992, Micheletti a i. (C-369/90, EU:C:1992:295, bod 10); z 2. marca 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, bod 39), ako aj z 12. marca 2019, Tjebbes a i. (C-221/17, EU:C:2019:189, bod 30).

⁹ Rozsudky zo 7. júla 1992, Micheletti a i. (C-369/90, EU:C:1992:295, bod 10); z 20. februára 2001, Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106, bod 19); z 2. marca 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, bod 45), a z 12. marca 2019, Tjebbes a i. (C-221/17, EU:C:2019:189, bod 32).

¹⁰ Rozsudok z 2. marca 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, bod 48).

¹¹ Rozsudky z 2. marca 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, bod 48), a z 12. marca 2019, Tjebbes a i. (C-221/17, EU:C:2019:189, bod 32).

¹² Pozri rozsudky z 20. februára 2001, Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106, bod 25), a z 2. marca 2010, Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, body 42 a 49).

¹³ Pokiaľ ide o otázku, či by takáto povinnosť mohla vyplývať z postavenia žalobkyne vo veci samej ako občana Únie a z práv, ktoré z toho vyplývajú, pozri body 65 a 133 nižšie.

53. Pre úplnosť treba v tomto kontexte zdôrazniť, že španielska vláda potvrdila na pojednávaní, že ak by dieťa nemohlo uplatniť nárok na bulharské občianstvo, ani na občianstvo Spojeného kráľovstva,¹⁴ bude mať nárok na španielske občianstvo v súlade s článkom 17 španielskeho Občianskeho zákonníka. Nehrozí teda, že by sa dieťa stalo osobou bez štátnej príslušnosti.

54. Preto v prípade, že dieťa nemá bulharskú štátnu príslušnosť, nepožíva práva vyplývajúce z článku 4 ods. 3 smernice 2004/38, ako aj z článkov 20 a 21 ZFEÚ, ktoré sú vyhradené pre občanov Únie. V dôsledku toho odmietnutie bulharských orgánov vydať dieťaťu bulharský rodný list, v ktorom by boli podobne ako v španielskom rodnom liste označené žalobkyňa vo veci samej a jej manželka ako matky tohto dieťaťa, ako aj odmietnutie vydať tomuto dieťaťu bulharský preukaz totožnosti, nemôžu porušovať tieto práva.

b) O prekážke práv žalobkyne vo veci samej

55. Treba pripomenúť, že v posudzovanom prípade žalobkyňa vo veci samej nie je biologickou matkou dieťaťa a nechce uznať svoje materstvo podľa § 64 zákona o rodine.¹⁵

56. Odmietnutie vydať požadovaný rodný list by však mohlo byť prekážkou jej práva na voľný pohyb, keďže legálne nadobudla postavenie matky dieťaťa podľa španielskeho práva.

57. Rodný list odráža rodičovstvo vo vzťahu k určitej osobe, ako ho určili príslušné orgány. V tomto zmysle z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ako aj z vysvetlení poskytnutých bulharskou vládou na pojednávaní vyplýva, že prepis španielskeho rodného listu by mal v praxi za následok priznanie postavenia matky žalobkyňi vo veci samej a jej manželke. Naopak, ak sa jedna z týchto žien neuvedie v tomto dokumente, nebude považovaná za matku dieťaťa v zmysle bulharského rodinného práva.

58. V tejto súvislosti je nepochybne pravda, že právo Únie za súčasného stavu jeho vývoja neupravuje pravidlá týkajúce sa určenia osobného stavu osoby,¹⁶ a konkrétne rodičovstva. To však neznamená, že vnútroštátne opatrenie prijaté v tejto oblasti nemôže predstavovať prekážku základných práv a slobôd zaručených Zmluvami. Z ustálenej judikatúry totiž vyplýva, že ak určitá situácia patrí do vecnej pôsobnosti Zmlúv, členské štáty musia pri výkone svojich právomocí dodržiavať právo Únie.¹⁷

59. Je nepochybné, že situácia žalobkyne vo veci samej, ktorá je bulharskou štátnou príslušníčkou s bydliskom v Španielsku, spadá do pôsobnosti článku 21 ods. 1 ZFEÚ, a že sa môže domáhať práv, ktoré z toho vyplývajú, aj vo vzťahu k jej členskému štátu pôvodu.¹⁸ V tejto súvislosti treba

¹⁴ Zdá sa, že britské orgány po tom, čo Administrativen sad Sofija-grad (Správny súd Sofia) predložil vec Súdnemu dvoru, odmietli dieťaťu priznať britské občianstvo podľa British Nationality Act 1981 (zákon z roku 1981 o britskom štátnom občianstve) z dôvodu, že britská matka, ktorá sa narodila na Gibraltári rodičovi britskej štátnej príslušnosti, nemôže preniesť svoju štátnu príslušnosť na dieťa narodené mimo územia Spojeného kráľovstva.

¹⁵ Pozri bod 37 vyššie.

¹⁶ Rozsudky z 2. októbra 2003, Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, bod 25); zo 14. októbra 2008, Grunkin a Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, bod 16), a z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 37).

¹⁷ Rozsudky z 2. októbra 2003, Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, body 25 a 26); zo 14. októbra 2008, Grunkin a Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, bod 16); z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 32), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 38).

¹⁸ Rozsudky z 18. júla 2013, Prinz a Seeberger (C-523/11 a C-585/11, EU:C:2013:524, bod 23); zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 51), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 31).

pripomenúť, že prekážkou voľného pohybu občanov môže byť akékoľvek vnútroštátne opatrenie, ktoré štátnym príslušníkom Únie môže brániť vykonávať túto slobodu alebo ju robiť pre nich menej prítlačlivou.¹⁹

60. Okrem toho Súdny dvor už rozhodol, že práva priznané štátnym príslušníkom členských štátov podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ zahŕňajú právo viesť bežný rodinný život tak v hostiteľskom členskom štáte, ako aj v členskom štáte, ktorého sú štátnymi príslušníkmi, pri návrate do tohto štátu, za prítomnosti ich rodinných príslušníkov.²⁰

61. V tejto súvislosti Súdny dvor už mal príležitosť rozhodnúť, že „rodinní príslušníci“ sú v každom prípade osoby uvedené v článku 2 bode 2 smernice 2004/38.²¹ Toto ustanovenie odkazuje najmä na „manželského partnera“ občana Únie [písmeno a)] a na jeho „priamych potomkov“ [písmeno c)]. Nemožnosť kvalifikovať manželského partnera občana Únie rovnakého pohlavia, s ktorým tento občan platne uzatvoril manželstvo v súlade s právnou úpravou určitého členského štátu, ako „rodinného príslušníka“ z dôvodu, že právo iného členského štátu túto možnosť nestanovuje, by pritom mohla viesť k tomu, že práva vyplývajúce z článku 21 ods. 1 ZFEÚ sa budú v jednotlivých členských štátoch líšiť v závislosti od ustanovení vnútroštátneho práva.²² Z toho istého dôvodu Súdny dvor konštatoval, že pojem „priamy potomok“ sa má vykladať jednotne v celej Únii.²³ V prejednávanej veci je nesporné, že tak žalobkyňa vo veci samej, ako aj jej manželka platne nadobudli postavenie rodiča dieťaťa podľa španielskeho práva²⁴ a že vedú skutočný rodinný život s ich dcérou v Španielsku.

62. Neuznanie týchto rodinných vzťahov založených v Španielsku by pritom vytváralo vážne prekážky pre rodinný život v Bulharsku. Postavenie rodinného príslušníka je totiž základom mnohých práv a povinností vyplývajúcich tak z práva Únie, ako aj z vnútroštátneho práva. Napríklad, počnúc neistotou týkajúcou sa práva dieťaťa na pobyt v Bulharsku, cez prekážky vo veciach starostlivosti a sociálneho zabezpečenia, by toto odmietnutie malo dôsledky aj v manželských veciach a v oblasti dedenia. Za týchto podmienok niet pochýb o tom, že neuznanie rodinných vzťahov založených v Španielsku by mohlo žalobkyňu vo veci samej odradiť od návratu do jej členského štátu pôvodu.

63. Je pravda, ako bolo uvedené v bode 34 vyššie, že aj keby žalobkyňa vo veci samej nebola biologickou matkou dieťaťa, mohla by uznať svoje materstvo podľa článku 64 zákona o rodine. Uznanie materstva však nevyhnutne znamená vylúčenie uznania inej ženy, a to predovšetkým jej manželky ako matky.²⁵

¹⁹ Rozsudky z 12. mája 2011, Runevič-Vardyn a Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, bod 70); z 18. júla 2017, Erzberger (C-566/15, EU:C:2017:562, bod 33); z 13. júna 2019, TopFit a Biffi (C-22/18, EU:C:2019:497, bod 47), a z 10. októbra 2019, Krah (C-703/17, EU:C:2019:850, bod 41).

²⁰ Rozsudky zo 7. júla 1992, Singh (C-370/90, EU:C:1992:296, bod 21 a nasl.); zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 52), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 32).

²¹ Rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 33).

²² Rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 39).

²³ Rozsudok z 26. marca 2019, SM (Dieťa zverené do poručníctva na základe alžírkeho inštitútu kafala) (C-129/18, EU:C:2019:248, bod 50).

²⁴ Vychádzam tu z predpokladu potvrdeného španielskou vládou na pojednávaní, že určenie rodičovstva je podľa španielskeho medzinárodného práva súkromného spojené s miestom obvyklého pobytu dieťaťa, teda so španielskym právom, ktoré stanovuje rodičovstvo manželky biologickej matky dieťaťa. Na rozdiel od vecí, v ktorej bol vydaný rozsudok z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, body 62 a 63), je teda zákonnosť postavenia získaného v inom členskom štáte nepochybná.

²⁵ Pozri bod 34 vyššie.

64. Uvedené by teda žalobkyni vo veci samej bránilo v tom, aby v prípade návratu do Bulharska pokračovala v rodinnom živote, ktorý viedla v Španielsku. Konkrétne by musela sama prevziať všetky rodičovské úlohy, ktoré si vyžadujú preukázanie postavenia rodiča, či už ide o zápis do školy, lekárske rozhodnutia alebo akékoľvek administratívne postupy v mene dieťaťa, pretože jej manželka by bola z postavenia matky vylúčená. Z tohto hľadiska by táto manželka, ktorá tiež legálne nadobudla postavenie matky, a teda právo na starostlivosť o dieťa v členskom štáte bydliska páru, konkrétne v Španielsku, mohla brániť návratu dieťaťa do Bulharska. To môže tiež odradiť žalobkyňu vo veci samej od návratu do jej členského štátu pôvodu.

65. Naproti tomu neudelenie štátneho občianstva dieťaťu by samo osebe nepredstavovalo prekážku práva žalobkyne vo veci samej na voľný pohyb. Pokiaľ sú totiž rodinné vzťahy založené v Španielsku rešpektované a uznané na účely uplatnenia pravidiel Únie v oblasti voľného pohybu,²⁶ samotná okolnosť, že dieťaťu občianky Únie nie je udelené štátne občianstvo členského štátu z dôvodu týchto vzťahov, nemôže brániť voľnému pohybu dotknutej občianky Únie. Ako bolo uvedené vyššie, členské štáty sú v zásade naďalej oprávnené voľne vymedziť podmienky nadobudnutia a straty štátneho občianstva.²⁷ Predovšetkým nie sú podľa práva Únie povinné udeľovať štátne občianstvo priamym potomkom svojich občanov. Túto úvahu ilustruje samotná existencia smernice 2004/38, ktorej cieľom je práve zaručiť voľný pohyb občanov Únie spolu s ich rodinnými príslušníkmi, medzi ktorých patria najmä ich priami potomkovia, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích štátov.

c) Predbežný záver

66. V prípade, že dieťa nemá bulharskú štátnu príslušnosť, nemôže sa dovolávať práv vyplývajúcich z článku 4 ods. 3 smernice 2004/38, ani práv vyplývajúcich z článkov 20 a 21 ZFEÚ. Tieto posledné uvedené ustanovenia mu tiež nepriznávajú právo domáhať sa udelenia bulharského občianstva.

67. V tom istom prípade však odmietnutie bulharských orgánov vystaviť bulharský rodný list, v ktorom by boli podobne ako v rodnom liste vydanom španielskymi orgánmi označené ako rodičia dieťaťa žalobkyňa vo veci samej a jej manželka, predstavuje prekážku práva žalobkyne vo veci samej podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ.

2. O odôvodnení prekážky práva žalobkyne vo veci samej na voľný pohyb

68. Podľa ustálenej judikatúry môže byť prekážka voľného pohybu osôb odôvodnená len vtedy, ak vychádza z objektívnych dôvodov a je primeraná cieľu legitímne sledovanému vnútroštátnym právom.²⁸

69. V prejednávanej veci bulharské orgány tvrdia, že zápis manželského páru rovnakého pohlavia ako rodičov dieťaťa do rodného listu by zasahoval do národnej identity Bulharska v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ. Preto treba najskôr preskúmať, či Bulharsko môže v tejto súvislosti namietat zásah do svojej národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ [časť a)]. V prípade kladnej

²⁶ Pozri v tejto súvislosti najmä bod 102 a nasl. nižšie.

²⁷ Pozri bod 50 vyššie.

²⁸ Rozsudky z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, bod 81); z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 48), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 41).

odpovede je ďalej potrebné preskúmať právne dôsledky takejto námietky, najmä pokiaľ ide o mieru preskúmania zo strany Súdneho dvora [časť b)], ešte predtým, než sa napokon preskúma prejednávaná vec [časť c)].

a) O pojme „národná identita“ v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ

70. Podľa článku 4 ods. 2 ZEÚ Únia rešpektuje národnú identitu obsiahnutú v základných politických a ústavných systémoch členských štátov. Toto obmedzenie na základné politické a ústavné systémy svedčí o tom, že článok 4 ods. 2 ZEÚ nie je len odkazom na koncepcie ústavného práva členských štátov, ale že zavádza autonómny pojem práva Únie, ktorého výklad prináleží Súdnemu dvoru. Presný obsah tohto pojmu sa však môže v jednotlivých členských štátoch líšiť a vzhľadom na jeho samotnú povahu ho nemožno určiť bez zohľadnenia koncepcií, ktoré prijali členské štáty v prípade ich národnej identity.

71. V tejto súvislosti povinnosť Únie rešpektovať národnú identitu členských štátov možno totiž chápať ako povinnosť rešpektovať viaceré koncepcie, a teda rozdiely, ktoré sú charakteristické pre jednotlivé členské štáty.²⁹ Národná identita tak zaručuje motto Únie, ako bolo po prvýkrát zakotvené v článku I-8 návrhu Zmluvy o Ústave pre Európu (ďalej len „Zmluva o ústave“)³⁰, konkrétne „Zjednotení v rozmanitosti“.

72. Práve z tohto dôvodu pojem národná identita nemožno na úrovni Únie vykladať abstraktne.

73. Východiskovým bodom pre výklad článku 4 ods. 2 ZEÚ sú totiž informácie poskytnuté zo strany vnútroštátneho súdu a dotknutého členského štátu,³¹ ktorý v tejto súvislosti disponuje širokou mierou voľnej úvahy.³² Tá je však obmedzená povinnosťou lojálnej spolupráce stanovenou v odseku 3 toho istého ustanovenia.³³ Okrem toho podľa článku 4 ods. 2 ZEÚ možno chrániť len koncepciu národnej identity, ktorá je v súlade so základnými hodnotami Únie zakotvenými najmä v článku 2 ZEÚ.³⁴

74. V prejednáwanej veci podľa vnútroštátneho súdu spočíva zásah do bulharskej národnej identity v tom, že požadovaný rodný list sa odchyľuje od koncepcie tradičnej rodiny zakotvenej v článku 46 ods. 1 bulharskej Ústavy, ktorá z právneho hľadiska tvorí základ rodinného a dedičského práva, ako aj jednu zo základných hodnôt bulharskej spoločnosti. Táto koncepcia podľa neho nevyhnutne znamená, že dieťa môže mať len jednu matku (alebo otca).

75. V súčasnosti v rámci Únie neexistuje konsenzus, pokiaľ ide o podmienky prístupu k základným inštitútom rodinného práva. Rodinné vzťahy, ktoré tvoria samotný predmet tejto oblasti, sú vymedzené práve vnútroštátnymi predpismi, ktoré upravujú manželstvo (alebo rozvod) a rodičovstvo (či dokonca reprodukciu). Pokiaľ ide napríklad o rozvod, pri príprave nariadenia o rozhodnom práve pre tento inštitút boli zistené neprekonateľné koncepčné

²⁹ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, body 91 a 92), ako aj z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 73).

³⁰ Ú. v. EÚ C 310, 2004, s. 1.

³¹ Pozri rozsudok zo 17. júla 2014, Torresi (C-58/13 a C-59/13, EU:C:2014:2088, bod 58).

³² Pozri, pokiaľ ide o definíciu verejného poriadku, rozsudky zo 4. decembra 1974, van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, bod 18); zo 14. októbra 2004, Omega (C-36/02, EU:C:2004:614, bod 31); z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, bod 87), ako aj z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 68).

³³ Pozri v tejto súvislosti návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Wathelet vo veci Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:2, bod 40).

³⁴ Pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci Gauweiler a i. (C-62/14, EU:C:2015:7, bod 61), ako aj rozsudok z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, bod 89).

rozdiely, ktoré viedli k neúspechu legislatívnej iniciatívy Komisie a k jej nahradeniu posilnenou spoluprácou.³⁵ Pokiaľ ide o manželstvo, v súčasnosti iba trinásť z 27 členských štátov Únie sprístupnilo tento inštitút pre páry rovnakého pohlavia.³⁶ Okrem toho iba časť z týchto trinástich členských štátov stanovuje „automatické“ rodičovstvo manželky biologickej matky dieťaťa.³⁷ Z dôvodu týchto rozdielov nariadenie č. 2016/1191, ktoré zjednodušuje požiadavky na predkladanie určitých verejných listín osvedčujúcich okrem iného narodenie, manželstvo, rozvod a rodičovstvo, opakovane uvádza, že nemení hmotné právo v tejto oblasti, ani povinnosti uznávania právnych účinkov spojených s takýmito listinami.³⁸

76. V tomto kontexte Súdny dvor už implicitne uznal, že pravidlá upravujúce manželstvo sú súčasťou národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ.³⁹

77. Dôvodom toho je, že rodinné právo je osobitne citlivou právnou oblasťou, ktorá sa vyznačuje pluralitou koncepcií a hodnôt v rámci členských štátov a spoločností, ktoré ich tvoria. Rodinné právo – či už je založené na tradičných alebo „modernejších“ hodnotách – je vyjadrením vlastnej koncepcie štátu tak na politickej, ako aj spoločenskej úrovni. Môže vychádzať z náboženských myšlienok alebo znamenať odmietnutie týchto myšlienok zo strany príslušného štátu. Z tohto pohľadu je však v každom prípade vyjadrením národnej identity obsiahnutej v základných politických a ústavných štruktúrach.

78. Pravidlá určujúce rodinné vzťahy majú navyše zásadný význam pre fungovanie štátneho spoločenstva vo všeobecnosti.⁴⁰ Rodičovstvo tak určuje štátnu príslušnosť osoby, pokiaľ štát v tejto súvislosti uplatňuje *ius sanguinis*, a teda samotnú príslušnosť tejto osoby k danému štátu.

79. Právne vymedzenie toho, čo predstavuje rodinu alebo jedného z jej členov, sa tak dotýka základných štruktúr spoločnosti. Toto vymedzenie teda môže spadať pod národnú identitu členského štátu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ.

b) O právnych dôsledkoch odvolávania sa na národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ

80. Po konštatovaní, že definícia rodinných vzťahov môže byť súčasťou národnej identity členských štátov, treba ďalej preskúmať, aké dôsledky z toho vyplývajú, pokiaľ ide o možnosť odôvodniť odmietnutie orgánov členského štátu uznať definíciu rodinných vzťahov používanú iným členským štátom. V tejto súvislosti sa vnútroštátny súd v rámci svojej druhej prejudiciálnej otázky Súdneho dvora predovšetkým pýta, či odvolávanie sa na národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ vyžaduje vyváženie s inými záujmami vyplývajúcimi z práva Únie, a to najmä so základnými právami zaručenými Chartou.

³⁵ Pozri odôvodnenie 5 nariadenia Rady (EÚ) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku (Ú. v. EÚ L 343, 2010, s. 10).

³⁶ Konkrétne Belgické kráľovstvo, Dánske kráľovstvo, Spolková republika Nemecko, Írsko, Španielske kráľovstvo, Francúzska republika, Luxemburské veľkovojevodstvo, Maltská republika, Holandské kráľovstvo, Rakúska republika, Portugalská republika, Fínska republika a Švédske kráľovstvo.

³⁷ Podľa môjho prieskumu sú to Belgické kráľovstvo, Dánske kráľovstvo, Španielske kráľovstvo, Holandské kráľovstvo, Rakúska republika, Fínska republika a Švédske kráľovstvo. Vo väčšine týchto štátov je však táto možnosť prípustná len v prípade asistovanej reprodukcie, s ktorou manželka biologickej matky súhlasila.

³⁸ Pozri najmä odôvodnenia 7 a 18, ako aj článok 2 ods. 4 nariadenia 2016/1191.

³⁹ Rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 42 a 43).

⁴⁰ Vo svojom rozsudku vo veci Lissabon tak Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavný súd, Nemecko) konštatoval, že rodinné právo je súčasťou oblastí osobitne citlivých pre schopnosť demokratického sebaurčenia ústavného štátu, na základe čoho sa musí činnosť Únie obmedziť na minimum nevyhnutné na koordináciu cezhraničných situácií (pozri rozsudok z 30. júna 2009, Lissabon, DE:BVVerfG:2009:es20090630.2bve000208, body 251 a 252).

81. Na účely odpovede na túto otázku je potrebné sa najskôr zaoberať povahou a funkciou ustanovenia o ochrane národnej identity [bod 1)] s cieľom následne vyvodiť závery, pokiaľ ide o právne účinky odvolávania sa na toto ustanovenie [bod 2)].

1) O povahe a funkcii ustanovenia o ochrane národnej identity

82. Na rozdiel od toho, čo na prvý pohľad doteraz naznačuje judikatúra Súdneho dvora v tejto oblasti,⁴¹ národná identita zakotvená v článku 4 ods. 2 ZEÚ nie je len jedným z legitímnych cieľov, ktoré možno zohľadniť pri skúmaní možného odôvodnenia obmedzenia práva na voľný pohyb.

83. Zo znenia tohto ustanovenia v kontexte článku 4 a ďalších ustanovení hlavy I ZEÚ totiž vyplýva, že tento pojem má aj vertikálny rozmer, teda že mu Zmluvy priznávajú úlohu pri vymedzení právomocí medzi Úniou a členskými štátmi.

84. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že jedným z hlavných cieľov Lisabonskej zmluvy bolo jasnejšie vymedzenie právomocí medzi Úniou a členskými štátmi. Zmluva o ústave v tomto kontexte znamenala prechod od ustanovenia o ochrane národnej identity k vynútitelnej zásade týkajúcej sa rozdelenia právomocí. Uvedené bolo zrejmé už z názvu článku I-5 Zmluvy o ústave, z ktorého vychádza súčasný článok 4 ZEÚ a ktorý bol nazvaný „Vzťahy medzi Úniou a členskými štátmi“. Na porovnanie, ustanovenie týkajúce sa národnej identity zavedené Maastrichtskou zmluvou sa nachádzalo najprv v článku F ods. 1 ZEÚ⁴² a neskôr v článku 6 ods. 3 ZEÚ, ktorý sa týka hodnôt a zásad Únie⁴³.

85. Tento výklad potvrdzujú ďalšie dva odseky súčasného článku 4 ZEÚ: k ustanoveniu o zásade lojálnej spolupráce, ktorá už bola prepojená s ochranou národnej identity v článku I-5 ods. 2 Zmluvy o ústave, sa teraz pridal článok 4 ods. 1 ZEÚ. Ten uvádza zásadu prenesenia právomocí, čím sa jasne stanovuje spojitost medzi týmto ustanovením a rozdelením právomocí medzi Úniou a jej členskými štátmi. Rovnako článok 4 ods. 2 ZEÚ, ktorý podobne ako jeho vzor v Zmluve o ústave uvádza príklady rôznych oblastí, ktoré môžu spadať pod národnú identitu, ako napríklad národná bezpečnosť, v súčasnosti obsahuje dodatočné spresnenie, že národná bezpečnosť „ostáva vo výlučnej zodpovednosti každého členského štátu“.

86. Tento vývoj ukazuje, že národná identita, ako je uvedená v článku 4 ods. 2 ZEÚ, bola koncipovaná s cieľom obmedziť vplyv práva Únie v oblastiach, ktoré sú považované za zásadné pre členské štáty, a nielen ako hodnota Únie, ktorá musí byť vyvážená s inými rovnocennými záujmami.

87. Toto je v súlade s cieľom národnej identity zachovať, pokiaľ ide o základné politické a ústavné štruktúry, osobitné prístupy vlastné každému členskému štátu.⁴⁴

⁴¹ Pozri najmä rozsudky z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, body 83 a 84); z 12. mája 2011, Runevič-Vardyn a Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, body 86 a 87); zo 16. apríla 2013, Las (C-202/11, EU:C:2013:239, body 26 a 27); z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 65), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 43 a nasl.).

⁴² Pozri konsolidované znenie (Ú. v. ES C 224, 1992, s. 1).

⁴³ Pozri konsolidované znenie Zmluvy z Nice (Ú. v. ES C 325, 2002, s. 1).

⁴⁴ Pozri v tejto súvislosti bod 71 vyššie.

88. Iba táto funkcia ochranných ustanovení o národnej identite by navyše mohla vysvetľovať, prečo bolo ustanovenie článku 4 ods. 2 ZEÚ obmedzené v porovnaní s predchádzajúcim ustanovením Maastrichtskej zmluvy⁴⁵ tak, že sa zúžil rozsah národnej identity na základné politické a ústavné štruktúry. Ak by totiž národná identita bola len jedným zo záujmov, na ktoré sa možno odvolávať na účely odôvodnenia odchýlky od práva Únie, toto obmedzenie by nemalo žiaden zmysel a bolo by navyše v rozpore s judikatúrou Súdneho dvora. Podľa ustálenej judikatúry sa totiž na účely odôvodnenia obmedzenia práv vyplývajúcich z práva Únie možno vo všeobecnosti odvolávať na *akýkoľvek* legitímny záujem a nielen na záujem, ktorý je obsiahnutý v základných politických a ústavných štruktúrach členských štátov.⁴⁶

2) O miere preskúmania zo strany Súdneho dvora

89. Z judikatúry Súdneho dvora možno vyvodíť, že miera preskúmania vnútroštátnych opatrení obmedzujúcich základné slobody vo všeobecnosti závisí od stupňa harmonizácie dotknutej oblasti. Pokiaľ určitá oblasť (zatiaľ) nie je predmetom harmonizácie na úrovni Únie alebo patrí do právomoci členských štátov, Súdny dvor priznáva členským štátom širokú mieru voľnej úvahy.⁴⁷

90. Ak má teda povinnosť rešpektovať národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ za cieľ zachovať základné politické a ústavné štruktúry vlastné každému členskému štátu a tak vymedziť hranice integračnej činnosti Únie, vyplýva z toho, že Súdny dvor môže vykonávať len obmedzené preskúmanie opatrení prijatých členským štátom na účely ochrany jeho národnej identity. Naproti tomu preskúmanie proporcionality týchto opatrení by zúžilo národnú identitu na jednoduchý legitímny cieľ.⁴⁸

91. Vysvetľuje sa tým skutočnosť, že všetci účastníci konania na Súdnom dvore s výnimkou španielskej vlády a žalobkyne vo veci samej tvrdili, že Bulharsko nie je povinné na účely uplatnenia bulharského rodinného a dedičského práva uznať rodičovstvo, ako bolo stanovené v španielskom rodnom liste, keďže určenie rodičovstva v zmysle rodinného práva patrí výlučne do právomoci členských štátov. Títo účastníci sa teda prinajmenšom implicitne domnievali, že túto právomoc nemožno spochybníť úvahami týkajúcimi sa práva žalobkyne vo veci samej a jej dcéry na rešpektovanie ich súkromného a rodinného života podľa článku 7 Charty alebo najlepšieho záujmu dieťaťa zakotveného v jej článku 24 ods. 2.

92. Takéto obmedzené preskúmanie sa však nesmie uplatňovať na akýkoľvek prejav národnej identity, ale iba na základné vyjadrenie dotknutej národnej identity, aby sa zabránilo tomu, že uplatnenie článku 4 ods. 2 ZEÚ sa dostane do konfliktu so zásadou prednosti práva Únie.⁴⁹

93. Vo veciach, v ktorých bola doteraz nastolená otázka ochrany národnej identity, nešlo o základné vyjadrenie koncepcie, ktorú chcel dotknutý členský štát chrániť z dôvodu svojej národnej identity. Väčšina týchto vecí sa týkala obmedzení voľného pohybu občanov Únie z dôvodu odmietnutia uznať meno, ktoré prijali v inom členskom štáte. Je pravda, že Súdny dvor konštatoval, že zrušenie šľachtického stavu, ochrana úradného štátneho jazyka alebo

⁴⁵ V ktorom sa uvádzalo len to, že „Únia rešpektuje národnú identitu svojich členských štátov“.

⁴⁶ Pozri rozsudky z 20. februára 1979, Rewe-Zentral (120/78, EU:C:1979:42, bod 14); zo 14. decembra 2004, Komisia/Nemecko (C-463/01, EU:C:2004:797, bod 75), ako aj z 10. októbra 2019, Kraih (C-703/17, EU:C:2019:850, bod 55).

⁴⁷ Pozri napríklad rozsudky z 9. decembra 1997, Komisia/Francúzsko (C-265/95, EU:C:1997:595, body 33 a 34); z 11. septembra 2008, Komisia/Nemecko (C-141/07, EU:C:2008:492, bod 46), ako aj z 8. septembra 2009, Liga Portuguesa de Futebol Profissional a Bwin International (C-42/07, EU:C:2009:519, bod 69).

⁴⁸ Pozri v tejto súvislosti najmä body 86 a 88 vyššie.

⁴⁹ Pozri najmä rozsudok zo 17. decembra 1970, Internationale Handelsgesellschaft (11/70, EU:C:1970:114, bod 3).

republikánske štátne zriadenie, uvádzané ako dôvody tohto zamietnutia, môžu byť súčasťou národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ.⁵⁰ Treba však zdôrazniť, že povinnosť zapísať alebo uznať meno sa vo všeobecnosti nedotýka podstaty týchto cieľov. Z tohto dôvodu Súdny dvor analyzoval odôvodnenie uvedené dotknutým členským štátom ako legitímny cieľ, ktorý by mohol odôvodniť obmedzenie.⁵¹

94. Na ilustráciu tejto rozdielnosti treba poznamenať, že povinnosť uznať šľachtický titul alebo prvok ako súčasť mena, o ktorú išlo vo veciach Sayn-Wittgenstein a Bogendorff von Wolfersdorff, nespochybňuje zrušenie šľachtického stavu alebo republikánske štátne zriadenie, keďže z nich nevyplýva žiadna výsada. Podobne vo veci Coman Súdny dvor rozhodol, že povinnosť uznať manželstvá osôb rovnakého pohlavia uzavreté v inom členskom štáte v súlade s právom tohto štátu, len na účely priznania odvodeného práva na pobyt štátnemu príslušníkovi tretieho štátu, sa nedotýka inštitútu manželstva, ktorá spadá do výlučnej právomoci členských štátov. Dôvodom je skutočnosť, že uznanie takého manželstva len na účely priznania práva na pobyt neznamena, že uvedený členský štát musí upraviť vo svojom vnútroštátnom práve inštitút manželstva osôb rovnakého pohlavia. Takáto povinnosť uznania výlučne na účely výkonu práv, ktoré občanom Únie vyplývajú z práva Únie, preto neporušuje národnú identitu dotknutého členského štátu.⁵²

95. Inak je to v prípade, keď akt požadovaný na základe práva Únie môže skutočne zmeniť vnútroštátny inštitút alebo vnútroštátnu koncepciu, čím by zasahoval do výlučnej právomoci členských štátov v dotknutej oblasti. K tomu môže dôjsť najmä vtedy, keď ide o pravidlá tvoriace samotný predmet koncepcie, ktorú chce členský štát chrániť z dôvodu svojej národnej identity.

96. Pokiaľ ide o takéto základné vyjadrenie národnej identity, je teda nevyhnutné obmedziť mieru preskúmania, aby sa zachovala existencia oblastí vecných právomocí vyhradených členským štátom v rámci pôsobnosti práva Únie.⁵³

97. Prejednávaná vec dokonale ilustruje túto nevyhnutnosť.

98. Z dôvodu nedostatku právomoci Únie v tejto oblasti tak vnútroštátne rodinné právo v zásade nepodlieha preskúmaniu z hľadiska Charty, keďže členské štáty v tejto oblasti nevykonávajú právo Únie v zmysle jej článku 51 ods. 1. Vzhľadom na svoju osobitne citlivú povahu a zásadný význam môže táto oblasť dokonca spadať pod národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ, čo znamená, že právo Únie tu rešpektuje rozdiely v hodnotách a koncepciách.⁵⁴

99. Avšak hneď ako v rodinnom vzťahu existuje cezhraničný prvok, každé vnútroštátne ustanovenie v oblasti rodinného práva môže predstavovať obmedzenie článku 21 ods. 1 ZFEÚ už len preto, že sa odlišuje od právnej úpravy iného členského štátu.⁵⁵ Ak by Súdny dvor v rámci

⁵⁰ Pozri rozsudky z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, body 83, 88 a 92); z 12. mája 2011, Runevič-Vardyn a Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, body 86 a 87), ako aj z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolfersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 73).

⁵¹ Pozri v tejto súvislosti bod 82 vyššie a judikatúru uvádzanú v poznámke pod čiarou 41 vyššie.

⁵² Rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 45 a 46).

⁵³ Pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Poiares Maduro vo veci Rottmann (C-135/08, EU:C:2009:588, body 24 a 25).

⁵⁴ Pozri body 70 a 79 vyššie.

⁵⁵ Pretože, ako to bolo pripomenuté vyššie, ak sa v hostiteľskom členskom štáte vytvoril alebo upevnil rodinný život, podľa judikatúry Súdneho dvora z práva na voľný pohyb občanov Únie vyplýva, že dotknutí rodinní príslušníci môžu v tomto rodinnom živote pokračovať pri návrate do svojho členského štátu pôvodu. Pozri rozsudky zo 7. júla 1992, Singh (C-370/90, EU:C:1992:296, body 21 a 23); zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 52), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 32).

skúmania dôvodov takéhoto obmedzenia zakaždým vykonal úplné preskúmanie vnútroštátnej právnej úpravy z hľadiska Charty a najmä jej ustanovení týkajúcich sa rodinných vzťahov, ako sú články 7 a 24, malo by to za následok, že vnútroštátne rodinné právo ako celok, vrátane základného vyjadrenia rozdielov, ktoré Únia rešpektuje na základe článku 4 ods. 2 ZEÚ, by bolo potrebné zosúladiť s jednotnou koncepciou rodinnej politiky, ktorú by Súdny dvor prijal v rámci výkladu uvedených ustanovení.

100. Takýto výklad by bol okrem toho v rozpore s článkom 51 ods. 2 Charty, podľa ktorého Charta nerozširuje rozsah pôsobnosti práva Únie nad rámec právomocí Únie.

c) Uplatnenie na prejednávajúcu vec

101. Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že ak ide o základné vyjadrenie národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ, Súdny dvor sa musí obmedziť na preskúmanie medzi uplatňovania tejto zásady, a najmä rešpektovania hodnôt zakotvených v článku 2 ZEÚ.⁵⁶ Preto je potrebné preskúmať, či v prejednávanej veci ide o takýto prípad.

1) O zasahovaní do základného vyjadrenia národnej identity v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ

102. Treba pripomenúť, že prekážka voľného pohybu žalobkyne vo veci samej vyplýva z neuznania jej rodinných väzieb založených v Španielsku.⁵⁷

i) O uznaní rodičovstva na účely vystavenia rodného listu

103. V tejto súvislosti, pokiaľ ide o vystavenie rodného listu, tak ako sa požaduje v prejednávanej veci, t. j. v ktorom sú ako matky dieťaťa uvedené žalobkyňa vo veci samej a jej manželka, treba na jednej strane konštatovať, že zapísanie žalobkyne vo veci samej ako matky v takomto akte nevyhnutne predpokladá uznanie právnych účinkov manželstva na účely určenia rodičovstva. V prípade skúmanom v tejto časti, t. j. že žalobkyňa vo veci samej nie je biologickou matkou dieťaťa,⁵⁸ totiž jej materstvo vyplýva z jej postavenia manželky biologickej matky dieťaťa. Žalobkyňa vo veci samej by okrem toho jej zápis do rodného listu spolu s touto manželkou prinajmenšom *de facto* priznal postavenie matky v zmysle bulharského rodinného práva.⁵⁹

104. Povinnosť vyhovieť žiadosti na základe práva Únie by tak pre Bulharsko zakladala povinnosti v oblasti rodinného práva, teda v oblasti, ktorá môže spadať pod národnú identitu členských štátov, a to nielen, ako to bolo vo veci Coman, v takej oblasti upravenej právom Únie, akou je právo na pobyt občanov Únie a ich rodinných príslušníkov. Ako totiž v podstate uviedla poľská vláda v konaní na Súdnom dvore, nie je možné vystaviť rodný list výlučne na účely voľného pohybu v zmysle práva Únie.⁶⁰ Práve rodný list svojou povahou odráža rodičovstvo v zmysle rodinného práva.

⁵⁶ Pozri bod 73 vyššie.

⁵⁷ Pozri body 62 až 64 a 67 vyššie.

⁵⁸ Pozri body 37 a 55 vyššie.

⁵⁹ Pozri tiež bod 57 vyššie.

⁶⁰ Žalobkyňa vo veci samej to navyše nežiada, pretože chce získať práve uznanie rodičovských väzieb založených v Španielsku.

105. Pravidlá rodičovstva pritom určujú rodinné väzby, ktoré tvoria samotný predmet rodinného práva. Tieto pravidlá sa týkajú podstaty koncepcie, ktorú chce Bulharská republika chrániť ako súčasť svojej národnej identity.⁶¹ Ako je uvedené v bode 78 vyššie, vymedzenie toho, čo je rodina a kto sú jej príslušníci, má totiž pre štátne spoločenstvo zásadný význam. Povinnosť prepísať španielsky rodný list by tak dokonca viedla k prejudikovaniu toho, komu má Bulharská republika udeliť štátne občianstvo.

106. Z článku 2 ods. 4 nariadenia 2016/1191 v tejto súvislosti jasne vyplýva vôľa európskeho normotvorcu vylúčiť povinnosť uznávať okrem iného rodičovstvo stanovené vo verejnej listine vydané iným členským štátom. Za týchto okolností treba konštatovať, že povinnosť uznať rodičovstvo na účely vystavenia rodného listu ovplyvňuje základné vyjadrenie národnej identity Bulharskej republiky v zmysle opísanom vyššie.⁶²

107. Samozrejme, bolo by možné namietat', a nie bezdôvodne, že právne uznanie iných foriem rodinného života by vôbec nemalo negatívne dôsledky na koncepciu „tradičnej“ rodiny, ktorú chce Bulharská republika chrániť, ale naopak by ju nijako neovplyvnilo. Dôležité je však to, že ide o normatívne posúdenie, ktoré vzhľadom na systém rozdelenia právomocí prináleží členským štátom. Ak by Súdny dvor mal nahradiť členské štáty pri posudzovaní nevyhnutnosti opatrenia na ochranu národnej identity, ako ju vymedzil dotknutý členský štát, tento samotný koncept by bol zbavený svojho zmyslu. Táto okolnosť podľa môjho názoru svedčí o závere, že odvolávanie sa na podstatu národnej identity nemôže byť predmetom preskúmania proporcionality (v rámci ktorej je jednou z fáz analýza nevyhnutnosti opatrenia vzhľadom na sledovaný cieľ).

ii) O uznaní rodičovstva na účely výkonu práv vyplývajúcich zo sekundárneho práva Únie týkajúceho sa voľného pohybu občanov

108. Na druhej strane však treba poznamenať, že veľkú časť prekážok voľného pohybu žalobkyne opísaných v bode 62 vyššie možno odstrániť prostredníctvom uznania rodinných väzieb založených v Španielsku výlučne na účely uplatnenia sekundárneho práva Únie týkajúceho sa voľného pohybu občanov. Uznanie jej dcéry ako „priameho potomka“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. c) smernice 2004/38, ako aj uznanie jej manželky ako „manželského partnera“ v zmysle písmena a) toho istého ustanovenia by tak malo za následok, že by sa týmto osobám umožnilo zdržiavať sa na území bulharského štátu spolu so žalobkyňou vo veci samej.⁶³ Rovnako, keďže definícia týchto pojmov v rámci smernice 2004/38 sa má uplatniť aj v súvislosti s pojmom „rodinní príslušníci“ migrujúceho pracovníka v zmysle nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie (Ú. v. EÚ 141, 2011, s. 1)⁶⁴, bolo by tým okrem toho zaručené, že dieťa sa v súlade s ustálenou judikatúrou Súdného dvora týkajúcou sa článku 7 ods. 2 toho istého nariadenia⁶⁵ môže napríklad domáhať sociálnych a daňových výhod spojených s prípadným postavením žalobkyne vo veci samej ako migrujúcej pracovníčky, a to z rovnakého titulu ako biologické dieťa.

109. Keďže sa však právne účinky uznania rodinných väzieb výlučne na účely výkonu práv vyplývajúcich z takého aktu sekundárneho práva, akým je smernica 2004/38 alebo nariadenie č. 492/2011, obmedzujú na oblasť patriacu do právomoci Únie, nemožno sa domnievať, že

⁶¹ Pozri v tejto súvislosti body 74 a 95 vyššie.

⁶² Pozri najmä body 92 a 95 vyššie.

⁶³ Pozri analogicky rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 51 a 56).

⁶⁴ Pozri rozsudok z 15. decembra 2016, Depesme a i. (C-401/15 až C-403/15, EU:C:2016:955, bod 51).

⁶⁵ Rozsudky z 20. júna 2013, Giersch a i. (C-20/12, EU:C:2013:411, bod 40); z 15. decembra 2016, Depesme a i. (C-401/15 až C-403/15, EU:C:2016:955, bod 40), ako aj z 10. júla 2019, Aubriet (C-410/18, EU:C:2019:582, bod 38).

povinnosť členského štátu zaručiť tieto práva občanom Únie, ktorí platne založili takéto rodinné väzby podľa práva iného členského štátu, predstavuje zásah do právomoci, ktorú si členské štáty zachovávajú v oblasti rodinného práva.

110. Za týchto podmienok preto uznanie rodinných väzieb založených v Španielsku výlučne na účely uplatnenia sekundárneho práva Únie týkajúceho sa voľného pohybu osôb nezasahuje do národnej identity členských štátov.⁶⁶

111. Odmietnutie uznať rodinnú situáciu vytvorenú v Španielsku a na tento účel považovať dcéru za „priameho potomka“ žalobkyne vo veci samej a jej manželku za jej „manželského partnera“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) a c) smernice 2004/38 by teda malo podliehať preskúmaniu jeho proporcionality z hľadiska Charty.⁶⁷

112. V tejto súvislosti treba najskôr pripomenúť, že pojem „rodinný život“ v zmysle článku 7 Charty závisí – v súlade s definíciou rozvinutou Európskym súdom pre ľudské práva (ďalej „ESLP“) v jeho judikatúre týkajúcej sa článku 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného v Ríme 4. novembra 1950 (ďalej len „EDLP“) – od praktickej existencie úzkych osobných väzieb.⁶⁸ Súdny dvor tak rozhodol, že článok 7 Charty zahŕňa rodinné vzťahy, ktoré sa vyvinuli v rámci vzťahu medzi osobami rovnakého pohlavia,⁶⁹ bez ohľadu na ich právnu kvalifikáciu v danom členskom štáte. Zo znenia článku 24 ods. 2 Charty v spojení s jej článkom 24 ods. 3 vyplýva, že najlepší záujem dieťaťa spravidla predpokladá zachovanie celistvosti rodiny.⁷⁰

113. V prejednávanej veci je nesporné, že obe ženy nielenže platne nadobudli postavenie rodičov podľa španielskeho práva, ale tiež vedú skutočný rodinný život so svojou dcérou v Španielsku. Ako už bolo uvedené vyššie,⁷¹ tento rodinný život by bol ohrozený, najmä ak by sa žalobkyňa vo veci samej nemohla za normálnych podmienok zdržiavať v členskom štáte svojho pôvodu so svojimi rodinnými príslušníkmi.⁷² Pritom práve práva vyplývajúce z takých regulačných aktov, akými sú smernica 2004/38 a nariadenie č. 492/2011, zaručujú občanovi Únie možnosť viesť rodinný život v zmysle článku 7 Charty. V tomto kontexte už Súdny dvor rozhodol, že článok 7 Charty môže členským štátom ukladať aj „pozitívne“ povinnosti, pričom tieto štáty musia rešpektovať rovnováhu medzi protichodnými záujmami dotknutých jednotlivcov a spoločnosti ako celku.⁷³

114. Za týchto podmienok, keďže povinnosť uznať rodinné väzby založené v Španielsku výlučne na účely uplatnenia sekundárneho práva Únie týkajúceho sa voľného pohybu občanov nemení koncepciu rodičovstva alebo manželstva podľa bulharského rodinného práva, ani nevedie k zavedeniu nových koncepcií do tohto práva, treba konštatovať, že odmietnutie uznať rodičovstvo žalobkyne a jej manželky vo vzťahu k dieťaťu na tieto účely presahuje rámec toho, čo je nevyhnutné na zachovanie týchto cieľov.

⁶⁶ Pozri analogicky rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 45 a 46).

⁶⁷ Pozri analogicky rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 47).

⁶⁸ ESLP z 12. júla 2001, K. a T. v. Fínsko (CE:ECHR:2001:0712JUD002570294, § 150).

⁶⁹ Rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 49 a 50).

⁷⁰ Potvrdzujú to rôzne akty sekundárneho práva Únie: pozri napríklad odôvodnenie 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (Ú. v. EÚ L 337, 2011, s. 9), ktoré stanovuje, že členské štáty by „pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa... mali riadne zohľadňovať najmä zásadu celistvosti rodiny“; pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Pikamäe vo veci TQ (Návrat maloletej osoby bez sprievodu) (C-441/19, EU:C:2020:515, bod 65).

⁷¹ Pozri najmä bod 62 vyššie.

⁷² Pozri v tomto zmysle rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 48).

⁷³ Rozsudok z 27. júna 2006, Parlament/Rada (C-540/03, EU:C:2006:429, bod 54).

115. Treba preto dospieť k záveru, že Bulharská republika nemôže odmietnuť uznať rodičovstvo žalobkyne a jej manželky vo vzťahu k dieťaťu výlučne na účely uplatnenia sekundárneho práva Únie týkajúceho sa voľného pohybu občanov z odôvodnením, že bulharské právo nepozná ani inštitút manželstva osôb rovnakého pohlavia, ani materstvo manželky biologickej matky dieťaťa.

2) *O dodržaní článku 2 ZEÚ, pokiaľ ide o neuznanie rodičovstva na účely vystavenia rodného listu*

116. Zostáva určiť, či odmietnutie uznať rodinné väzby založené v Španielsku medzi dieťaťom na jednej strane a žalobkyňou vo veci samej a jej manželkou na strane druhej na účely vystavenia rodného listu neporušuje článok 2 ZEÚ. V súlade s týmto ustanovením je Únia založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám.

117. Rešpektovanie hodnôt zakotvených v článku 2 ZEÚ je predpokladom na prístupenie k Únii, ktorý musí v akomkoľvek okamihu spĺňať každý členský štát.⁷⁴

118. Preskúmanie na základe článku 2 ZEÚ, a najmä preskúmanie dodržiavania zásady rovnosti a ľudských práv, však nemôže byť porovnateľné s preskúmaním vnútroštátneho opatrenia z hľadiska príslušných základných práv podľa Charty.⁷⁵ Charta nezavádza harmonizovanú minimálnu úroveň ochrany základných práv v členských štátoch, ktorá by bola vždy uplatniteľná. V súlade so svojím článkom 51 ods. 2 Charta totiž nerozširuje pôsobnosť práva Únie nad rámec právomocí Únie. Za týchto podmienok sa preskúmanie na základe článku 2 ZEÚ musí obmedziť na dodržanie podstaty týchto zásad a práv.⁷⁶

119. Pokiaľ predmetná vnútroštátna právna úprava v praxi dodržiava požiadavky EDLP alebo dokonca Charty, treba sa *a fortiori* domnievať, že to tak je aj v prípade požiadaviek vyplývajúcich z článku 2 ZEÚ.

120. V prejednávanej veci treba preskúmať, či jednak samotná koncepcia, ktorú chce Bulharsko chrániť z titulu svojej národnej identity, a jednak výsledok, ku ktorému vedie, sú v súlade s týmito požiadavkami.

121. Pokiaľ ide v prvom rade o cieľ ochrany takzvanej „tradičnej“ rodiny, treba najmä preskúmať jeho súlad s podstatou zásady nediskriminácie, čo je zásada, ktorú Únia podporuje na základe článku 2 ZEÚ.

122. Skutočnosť, že na tento účel sa zakazuje manželstvo osôb rovnakého pohlavia a že len jedna žena sa pripúšťa ako matka dieťaťa, nepochybne znamená rozdielne zaobchádzanie s heterosexuálnymi párami a homosexuálnymi párami. Pokiaľ však ide o manželstvo, treba konštatovať, že v súčasnosti neexistuje v Únii konsenzus, že toto rozdielne zaobchádzanie nemožno odôvodniť. Súdny dvor tak doposiaľ vo svojej ustálenej judikatúre konštatuje, že členské štáty nie sú povinné stanoviť vo svojom vnútroštátnom práve inštitút manželstva medzi osobami rovnakého pohlavia.⁷⁷ Ďalej, pokiaľ ide o okolnosť, že manžel biologickej matky dieťaťa sa na

⁷⁴ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. júna 2019, Komisia/Polsko (Nezávislosť Najvyššieho súdu) (C-619/18, EU:C:2019:531, bod 42).

⁷⁵ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 27. februára 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, body 29 a 30), ako aj z 24. júna 2019, Komisia/Polsko (Nezávislosť Najvyššieho súdu) (C-619/18, EU:C:2019:531, bod 50).

⁷⁶ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 25. júla 2018, Minister for Justice and Equality (Nedostatky súdneho systému) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, bod 48), ako aj z 24. júna 2019, Komisia/Polsko (Nezávislosť Najvyššieho súdu) (C-619/18, EU:C:2019:531, bod 58).

⁷⁷ Rozsudky z 24. novembra 2016, Parris (C-443/15, EU:C:2016:897, bod 59), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 37).

rozdiel od jej manželky považuje za druhého rodiča tohto dieťaťa, treba poznamenať, že ESLP zastáva názor, že to nepredstavuje rozdielne zaobchádzanie. Keďže totiž neexistuje skutkový základ pre právnu domnienku, podľa ktorej dieťa pochádza od manželky biologickej matky,⁷⁸ situácia manžela biologickej matky nie je porovnateľná so situáciou jej manželky.⁷⁹ Za týchto podmienok sa nemožno domnievať, že koncepcia manželstva a rodičovstva, ktorý chce Bulharská republika zachovať z titulu svojej národnej identity, porušuje článok 2 ZEÚ.

123. V druhom rade, pokiaľ ide o výsledok, ku ktorému vedie táto koncepcia, teda že podľa bulharského práva neexistuje rodinná väzba medzi dieťaťom a žalobkyňou vo veci samej, tento výsledok musí byť v súlade s požiadavkami, ktoré vyplývajú z článku 2 ZEÚ, pokiaľ ide o dodržiavanie ľudských práv. Ide najmä o právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života zakotvené v článku 8 EDLP a najlepší záujem dieťaťa, ktorý je Bulharská republika povinná chrániť podľa toho istého ustanovenia,⁸⁰ ako aj podľa článku 3 ods. 1 Dohovoru Organizácie Spojených národov z 20. novembra 1989 o právach dieťaťa.

124. Podľa judikatúry ESLP si však dodržiavanie podstaty týchto práv nevyžaduje právne uznanie rodičovského vzťahu s rodičom, ktorý nie je biologickým rodičom dieťaťa. Hoci sa biologické rodičovstvo považuje za základný prvok identity každého človeka,⁸¹ ktoré je chránené článkom 8 EDLP, v súčasnosti to však neplatí pre právne rodičovstvo jednej osoby vo vzťahu k druhej osobe založené v zahraničí.⁸²

125. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že ESLP doteraz tiež zastáva názor, že zmluvný štát nie je povinný povoliť jednoduché osvojenie dieťaťa homosexuálnym partnerom jeho biologickej matky.⁸³

126. Okrem toho je právo na rešpektovanie rodinného života vo svojej podstate charakterizované možnosťou žiť spoločne v podmienkach, ktoré sú celkovo porovnateľné s podmienkami, v ktorých žijú iné rodiny.⁸⁴ Inými slovami, na účely rešpektovania podstaty tohto práva je dôležitá záruka skutočného rodinného života. V praxi by predovšetkým nemalo hroziť odlúčenie rodinných príslušníkov na základe opatrenia štátu.⁸⁵ Ako bolo pritom uvedené vyššie,⁸⁶ aj v prípade neuznania rodinných väzieb v zmysle vnútroštátneho rodinného práva je v praxi zabezpečené, že žalobkyňa vo veci samej a jej manželka budú môcť žiť spolu so svojou dcérou v Bulharsku a v iných členských štátoch Únie za podmienok porovnateľných s podmienkami iných rodín, pretože sa s nimi v každom prípade musí zaobchádzať ako s rodinnými príslušníkmi najmä na účely uplatnenia smernice 2004/38 a nariadenia č. 492/2011.

127. Vyššie požiadavky, ktoré by prípadne vyplývali zo stanoviska ESLP vydaného na žiadosť francúzskeho Cour de cassation (Kasačný súd) v nadväznosti na rozsudok ESLP vo veci *Mennesson v. Francúzsko*, nemožno považovať za požiadavky odrážajúce podstatu práva na

⁷⁸ Pokiaľ nejde, tak ako v prejednávanej veci, ani o pár, v ktorom je jedna osoba transsexuálna, ani o náhradné materstvo, ani o situáciu, keď dieťa pochádza z vajčiek matky, ale iná osoba ho donosila a porodila.

⁷⁹ ESLP, 7. mája 2013, *Boeckel a Gessner-Boeckel v. Nemecko* (CE:ECHR:2013:0507DEC000801711, § 30).

⁸⁰ Pozri v tomto zmysle ESLP, 26. júna 2014, *Mennesson v. Francúzsko* (CE:ECHR:2014:0626JUD006519211, § 99).

⁸¹ ESLP, 13. júla 2006, *Jäggi v. Švajčiarsko* (CE:ECHR:2006:0713JUD005875700, bod 37).

⁸² Pozri v tomto zmysle ESLP, 26. júna 2014, *Mennesson v. Francúzsko* (CE:ECHR:2014:0626JUD006519211, § 100), ako aj poradné stanovisko z 10. apríla 2019 (žiadosť č. P16-2018-001, § 53).

⁸³ ESLP, 15. marca 2012, *Gas a Dubois v. Francúzsko* (CE:ECHR:2012:0315JUD002595107, § 62 a 72).

⁸⁴ ESLP, 21. decembra 2010, *Chavdarov v. Bulharsko* (CE:ECHR:2010:1221JUD000346503, § 49 a 50), ako aj ESLP, 26. júna 2014, *Mennesson v. Francúzsko* (CE:ECHR:2014:0626JUD006519211, § 92 a § 94).

⁸⁵ Pozri v tomto zmysle ESLP, 26. júna 2014, *Mennesson v. Francúzsko* (CE:ECHR:2014:0626JUD006519211, § 92).

⁸⁶ Pozri body 108 až 115 vyššie.

rešpektovanie súkromného a rodinného života v zmysle článku 2 ZEÚ. V predmetnom stanovisku ESLP v súvislosti s rodičovstvom k dieťaťu počatému v Spojených štátoch amerických prostredníctvom náhradného materstva, pokiaľ ide o jeho „zamýšľanú“ matku, ktorá nie je biologickou matkou, konštatoval, že aj keď členský štát pôvodu „zamýšľanej“ matky nebol povinný uznať rodičovstvo konštatované v americkom rodnom liste, mal by napriek tomu poskytovať inú možnosť založenia rodinnej väzby medzi dieťaťom a touto matkou, ako je napríklad osvojenie.⁸⁷ ESLP však nezaujal stanovisko k vzájomnému vzťahu medzi týmto riešením a judikatúrou uvedenou v bode 125 vyššie, podľa ktorej zmluvný štát nie je povinný povoliť jednoduché osvojenie dieťaťa homosexuálnym partnerom jeho biologickej matky.

128. V každom prípade, ako už bolo pripomenuté vyššie, dodržiavanie článku 2 ZEÚ je predpokladom na prístupenie k Únii.⁸⁸ Po prvé za týchto podmienok, okrem skutočnosti, že iba časť členských štátov Únie ratifikovala Protokol č. 16 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd týkajúci sa poradného stanoviska a že tieto stanoviská nie sú záväzné,⁸⁹ nemožno akékoľvek porušenie EDLP považovať za porušenie článku 2 ZEÚ. Po druhé, pokiaľ ide o oblasť právomocí vyhradenú členským štátom, dodržiavanie základných práv zabezpečuje ESLP, a nie Súdny dvor.⁹⁰

129. Odvolanie sa Bulharska na národnú identitu, pokiaľ ide o určenie rodičovstva najmä na účely uplatnenia bulharského rodinného a dedičského práva, preto neporušuje článok 2 ZEÚ. V prejednávanej veci teda môže predstavovať medze integračnej činnosti Únie v tomto smere, a bráni tak tomu, aby bola Bulharská republika povinná na základe článku 21 ods. 1 ZFEÚ uznať rodičovstvo v zmysle rodinného práva, ako bolo stanovené v Španielsku.

130. Tento výsledok je v súlade s vôľou európskeho normotvorcu vyjadrenou prostredníctvom ustanovení nariadenia 2016/1191, a to neuplatňovať povinnosť uznať hmotnoprávnu situáciu vzniknutú v inom členskom štáte s cieľom odstrániť prekážky voľného pohybu občanov Únie v oblasti osobného stavu.

131. Hoci z toho vyplýva, že Súdny dvor neskúma súlad vnútroštátneho práva upravujúceho rodičovstvo najmä s pojmom „najlepší záujem dieťaťa“ v zmysle článku 24 ods. 2 Charty, nijako to nezbavuje vnútroštátny súd povinnosti vykonať preskúmanie proporcionality rozhodnutia o neuznaní rodičovstva k dieťaťu na základe vnútroštátneho (ústavného) práva a prípadne medzinárodných záväzkov Bulharskej republiky. Treba totiž pripomenúť, že povinnosťou Bulharskej republiky je chrániť najlepší záujem dieťaťa vo všetkých situáciách upravených jej vnútroštátnym právom na základe článku 8 EDLP, ako aj článku 3 ods. 1 Dohovoru Organizácie spojených národov o právach dieťaťa. Ďalej treba zdôrazniť, že vyváženie tohto záujmu s prípadnými inými hodnotami ústavnej právnej sily, akou je ochrana takzvanej „tradičnej“ rodiny, je vlastná právnemu štátu. Inak povedané, otázkou v prejednávanej veci nie je to, či sa má alebo nemá vykonať preskúmanie proporcionality odmietnutia uznať rodičovstvo založené v Španielsku, ale to, na akej úrovni – či na úrovni Únie či na vnútroštátnej úrovni – sa má toto preskúmanie vykonať.

⁸⁷ Poradné stanovisko z 10. apríla 2019 (žiadosť č. P16-2018-001, § 53). Žalobkyňa vo veci samej tvrdí, že táto cesta v prejednávanej veci nie je možná, keďže bulharské medzinárodné právo súkromné spája rozhodné právo pre osvojenie s miestom obvyklého pobytu dieťaťa, ktorým je v prejednávanej veci Španielsko. Podľa španielskeho práva je pritom osvojenie dieťaťa jednou zo žien, ktoré už boli uznané za matku, logicky vylúčené. Je však možné položiť si otázku, či by v prípade návratu rodiny do Bulharska nebolo rozhodným právom pre osvojenie bulharské právo.

⁸⁸ Pozri bod 117 vyššie.

⁸⁹ Pozri článok 5 tohto protokolu.

⁹⁰ Pozri v tejto súvislosti body 100 a 118 vyššie.

132. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že vnútroštátny súd výslovne vyjadril svoje pochybnosti o tom, či je situácia, ktorá vznikne v prípade neuznania rodinnej väzby žalobkyne vo veci samej, v súlade s EDLP, a najmä s vyššie uvedeným poradným stanoviskom ESLP vo veci *Mennesson v. Francúzsko*.⁹¹ V dôsledku toho, ak tento súd dospeje k záveru, že toto odmietnutie porušuje povinnosti, ktoré Bulharskej republike vyplývajú z EDLP, musí využiť to, čo ponúka bulharský právny systém, aby vytvoril situáciu v súlade s povinnosťami, ktoré vyplývajú z tohto dohovoru (napríklad vyložiť bulharské právo vzhľadom na ustanovenia EDLP, uplatniť priamo uvedený dohovor alebo iné).

3) *Predbežný záver*

133. Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že odvolanie sa Bulharska na národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ môže odôvodniť odmietnutie uznať rodičovstvo k dieťaťu, ako bolo stanovené v španielskom rodnom liste, na účely vystavenia rodného listu určujúceho rodičovstvo k tomuto dieťaťu v zmysle vnútroštátneho rodinného práva. Bulharsko preto nie je ani povinné na základe práva Únie udeliť dieťaťu bulharské občianstvo na tomto základe.

134. Odvolávanie sa na národnú identitu však nemôže odôvodniť odmietnutie uznať rodinné väzby, ako boli stanovené v španielskom rodnom liste, výlučne na účely výkonu práv, ktoré žalobkyni vo veci samej priznáva sekundárne právo Únie týkajúce sa voľného pohybu občanov, akým je smernica 2004/38 a nariadenie č. 492/2011.

D. O prvej a druhej prejudiciálnej otázke v prípade, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť

135. Najskôr treba pripomenúť, že v prípade skúmanom nižšie je žalobkyňa vo veci samej buď biologickou matkou dieťaťa alebo jeho zákonnou matkou, z čoho vyplýva nielen to, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť, ale aj to, že je občanom Únie podľa článku 20 ods. 1 ZFEÚ. Tento prípad sa teda približuje skutkovej situácii vo veci *C-2/21*, *Rzecznik Praw Obywatelskich*, aktuálne prejednáwanej na Súdnom dvore.⁹²

1. O porušení práv dieťaťa

a) O existencii prekážky

136. Pokiaľ ide o otázku, či odmietnutie bulharských orgánov vydať rodný list požadovaný pre dieťa predstavuje prekážku jeho práv vyplývajúcich z práva Únie, vnútroštátny súd zdôrazňuje skutočnosť, že podľa bulharského práva je vydanie rodného listu podmienkou na vydanie bulharského preukazu totožnosti. Bulharské orgány tak odmietnutím vydať prvý z nich v skutočnosti zbavujú dieťa možnosti získať bulharský preukaz totožnosti, ktorého vydanie je však výslovne stanovené v článku 4 ods. 3 smernice 2004/38.⁹³

137. Niet pochyb o tom, že účinný výkon práva na voľný pohyb dieťaťa by bol vážne narušený, pokiaľ by nemalo žiadny platný preukaz totožnosti.⁹⁴

⁹¹ ESLP, poradné stanovisko z 10. apríla 2019 (žiadosť č. P16-2018-001).

⁹² Pozri bod 4 a poznámku pod čiarou 7 vyššie.

⁹³ Pozri tiež bod 48 vyššie.

⁹⁴ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 2. decembra 1997, *Dafeki* (C-336/94, EU:C:1997:579, bod 19).

138. Je pravda, že v tejto súvislosti z diskusie na pojednávaní vyplynulo, že bulharské orgány by boli ochotné vystaviť rodný list, v ktorom je označená ako matka len žalobkyňa vo veci samej, na základe čoho by mohol byť následne jej dcére vydaný preukaz totožnosti.

139. Aj za tohto predpokladu by však mohla byť prekážkou práva na voľný pohyb tohto dieťaťa samotná skutočnosť, že ako matka bude v rodnom liste a prípadne v iných cestovných preukazoch vydaných na jeho základe zapísaná len žalobkyňa vo veci samej. Španielsky rodný list totiž označuje ako matku dieťaťa aj manželku žalobkyne vo veci samej a je nesporné, že obe ženy vedú v Španielsku skutočný rodinný život so svojou dcérou.

140. Hoci sú v zásade iba členské štáty príslušné na určenie rodičovstva, ktoré má byť zapísané v rodnom liste, aj napriek tomu musia, ako bolo pripomenuté v bode 58 vyššie, pri výkone tejto právomoci dodržiavať právo Únie a najmä ustanovenia týkajúce sa slobody pohybu a pobytu na území členských štátov priznanej každému občanovi Únie na základe článku 21 ZFEÚ.

141. V tejto súvislosti sa podľa ustálenej judikatúry na situáciu dieťaťa, ktoré je štátnym príslušníkom členského štátu a ktoré sa narodilo v inom členskom štáte, kde sa oprávnené zdržiava, vzťahuje článok 21 ods. 1 ZFEÚ. Platí to aj v prípade, že toto dieťa nikdy neopustilo členský štát, v ktorom sa narodilo.⁹⁵

142. Pokiaľ ide o existenciu prekážky práva na voľný pohyb, Súdny dvor už rozhodol, že rozdielnosť údajov, ktoré sú uvedené v dokumentoch o osobnom stave osoby vydaných rôznymi členskými štátmi, môže dotknutým osobám spôsobiť vážne ťažkosti administratívnej, profesijnej a súkromnej povahy.⁹⁶ Takáto rozdielnosť môže vyvolať najmä pochybnosti týkajúce sa totožnosti osoby alebo správnosti jej vyhlásení.⁹⁷ V dôsledku toho môže vytvárať prekážky voľnému pohybu tejto osoby na území Únie.

143. V prejednávanej veci treba v prvom rade uviesť, že predloženie rodného listu sa vyžaduje pri rôznych administratívnych a profesijných postupoch. Pokiaľ tak ide o rozdiel medzi údajmi nachádzajúcimi sa v bulharskom rodnom liste – ak by tento rodný list obsahoval len údaj o žalobkyni vo veci samej ako matke – a v španielskom rodnom liste, tento rozdiel by teda v prípade predloženia týchto dokumentov mohol vyvolávať pochybnosti, či dokonca podozrenia z nepravdivého vyhlásenia, a tým spôsobiť dieťaťu vážne komplikácie.⁹⁸

144. V druhom rade, ako už bolo uvedené,⁹⁹ práva priznané štátnym príslušníkom členských štátov týmto ustanovením zahŕňajú právo viesť bežný rodinný život tak v hostiteľskom členskom štáte, ako aj v členskom štáte, ktorého sú štátnymi príslušníkmi, pri návrate do tohto štátu.¹⁰⁰

⁹⁵ Rozsudky z 2. októbra 2003, Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, bod 27); zo 14. októbra 2008, Grunkin a Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, bod 17); z 13. septembra 2016, Rendón Marín (C-165/14, EU:C:2016:675, body 42 a 43), ako aj z 2. októbra 2019, Bajratari (C-93/18, EU:C:2019:809, bod 26).

⁹⁶ Rozsudky z 2. októbra 2003, Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, bod 36); zo 14. októbra 2008, Grunkin a Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, body 23 a 24); z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, bod 66); z 12. mája 2011, Runevič-Vardyn a Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, bod 76), ako aj z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 39).

⁹⁷ Rozsudky zo 14. októbra 2008, Grunkin a Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, bod 26); z 22. decembra 2010, Sayn-Wittgenstein (C-208/09, EU:C:2010:806, body 68 až 70); z 12. mája 2011, Runevič-Vardyn a Wardyn (C-391/09, EU:C:2011:291, bod 77), ako aj z 2. júna 2016, Bogendorff von Wolffersdorff (C-438/14, EU:C:2016:401, bod 39).

⁹⁸ Pozri analogicky rozsudok zo 14. októbra 2008, Grunkin a Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, bod 29).

⁹⁹ Pozri v tejto súvislosti body 59 a 60 vyššie.

¹⁰⁰ Rozsudky zo 7. júla 1992, Singh (C-370/90, EU:C:1992:296, bod 21 a 23); zo 14. novembra 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 52), ako aj z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 32).

145. Z dôvodu odmietnutia vydať požadovaný rodný list by sa pritom britská manželka v konečnom dôsledku nepovažovala za matku podľa bulharského práva. Ako už bolo uvedené v bode 57 vyššie, rodný list totiž v tejto súvislosti odráža výsledok určenia rodičovstva osoby v zmysle rodinného práva zo strany príslušných orgánov. To by spôsobilo všetky nepriaznivé dôsledky uvedené v bode 62 vyššie, čo je výsledok, ktorý tiež môže odradiť dieťa od návratu do svojho členského štátu pôvodu.

146. V treťom rade z návrhu na začatie prejudiciálneho konania nevyplýva, či by preukaz totožnosti, ktorý možno vydať na základe rodného listu, preberal všetky údaje, ktoré sú v tomto rodnom liste uvedené, najmä mená rodičov, alebo či by sa obmedzoval na údaje týkajúce sa držiteľa v užšom zmysle slova. V každom prípade, ak by sa v tomto preukaze alebo iných pripojených cestovných dokumentoch, ktoré slúžia na označenie osôb oprávnených cestovať s dotknutým dieťaťom, uvádzala iba jedna zo žien označených ako matka dieťaťa v španielskom rodnom liste, mohlo by to tiež brániť jeho právu na voľný pohyb. Z dôvodov uvedených v predchádzajúcich bodoch a ako v podstate uviedla Komisia v konaní na Súdnom dvore, totiž právo na voľný pohyb podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ zahŕňa aj to, že dieťa musí mať možnosť cestovať s každým zo svojich rodičov.

147. Preto je potrebné dospieť k záveru, že v prípade, že dieťa má postavenie občana Únie na základe svojej bulharskej štátnej príslušnosti, prekážkou jeho voľného pohybu je nielen odmietnutie bulharských orgánov vydať mu bulharský preukaz totožnosti v súlade s článkom 4 ods. 3 smernice 2004/38, ale aj odmietnutie vystaviť bulharský rodný list, ktorý by rovnako ako rodný list vydaný španielskymi orgánmi označoval žalobkyňu vo veci samej a jej manželku ako matky dieťaťa.

148. Tento záver navyše nemôže vyvrátiť ani prípadná možnosť dieťaťa získať v závislosti jednak od vôle Spojeného kráľovstva udeliť mu štátne občianstvo¹⁰¹ a jednak od výsledku rokovaní o budúcich vzťahoch medzi Úniou a Spojeným kráľovstvom preukaz totožnosti, ktorý mu umožní *de facto* voľne sa pohybovať a zdržiavať na území Únie s každým zo svojich rodičov. Okrem toho, že táto možnosť je neistá, z predchádzajúcich úvah vyplýva, že prekážka voľného pohybu občanov spočíva v samotnej skutočnosti, že disponujú dvoma verejnými listinami s rozdielnym obsahom, ktoré potvrdzujú tú istú udalosť, a vo vážnych komplikáciách, ktoré z toho vyplývajú. Právne dôsledky Brexitu, ktoré uvádza vnútroštátny súd v rámci svojej tretej prejudiciálnej otázky, preto nemajú žiadny vplyv na riešenie sporu vo veci samej.

b) O odôvodnení prekážok práv dieťaťa

149. Po prvé, pokiaľ ide o odmietnutie uznať rodičovstvo aj v prípade britskej matky na účely vystavenia bulharského rodného listu, z úvah uvedených v predchádzajúcej časti¹⁰² vyplýva, že odvolávanie sa na národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ môže toto odmietnutie odôvodniť.

150. Po druhé naproti tomu, pokiaľ ide o odmietnutie uznať rodičovstvo na účely vydania preukazu totožnosti v súlade s článkom 4 ods. 3 smernice 2004/38, nezdá sa, že by takýto preukaz, ak sám osebe alebo k nemu pripojený dokument obsahuje údaj o menách rodičov na účely označenia osôb oprávnených cestovať s dotknutým dieťaťom, mohol mať rovnaké právne

¹⁰¹ Pozri v tejto súvislosti poznámku pod čiarou 14 vyššie.

¹⁰² Pozri najmä predbežný záver v bode 133 vyššie.

účinky ako rodný list obsahujúci tento údaj.¹⁰³ Preukaz totožnosti totiž nemá dôkaznú funkciu, pokiaľ ide o rodičovstvo osoby. Zdá sa teda vylúčené, že by práva alebo povinnosti týkajúce sa základného vyjadrenia koncepcie rodiny, ktorú chce Bulharsko chrániť, mohli byť založené na okolnosti, že osoba je uvedená ako rodič maloletej osoby v jej preukaze totožnosti (alebo dokumente, ktorý je pripojený k takémuto preukazu na účely cestovania). Zápis oboch rodičov uvedených v španielskom rodnom liste do takéhoto preukazu teda nijako nemôže meniť koncepciu rodičovstva alebo príbuzenstva v bulharskom práve. Jediné povinnosti, ktoré má v tejto súvislosti Bulharská republika, sa týkajú zaručenia práv, ktoré tomuto dieťaťu vyplývajú z práva Únie, najmä zo smernice 2004/38, ktorá v článku 4 ods. 3 stanovuje povinnosť vydať každému občanovi preukaz totožnosti.

151. Za týchto podmienok povinnosť zapísať do takýchto preukazov mená oboch žien označených ako matky v španielskom rodnom liste výlučne na účely zaručenia výkonu voľného pohybu dieťaťa s každým zo svojich rodičov osobitne nezasahuje do národnej identity.¹⁰⁴

152. Okrem toho tiež nemožno odôvodniť odmietnutie vydať preukaz totožnosti alebo k nemu pripojený dokument označujúci žalobkyňu vo veci samej a jej manželku ako rodičov dieťaťa, ktorí sú oprávnení s ním cestovať.¹⁰⁵

153. Vzhľadom na úvahy uvedené v bode 112 vyššie je totiž vzťah každej matky osobitne so svojou dcérou chránený článkom 7 Charty. Žiť v tomto vzťahu by však bolo podstatne ťažšie najmä v prípade rodiny s odlišnými národnosťami s bydliskom v treťom štáte, ak by jedna z nich nebola oprávnená vycestovať s týmto dieťaťom z dôvodu, že nie je na tento účel uznaná ako jeho matka. Za týchto podmienok vzhľadom na neexistenciu zreteľného vplyvu povinnosti vystaviť cestovné preukazy umožňujúce dieťaťu cestovať s každým zo svojich rodičov na rodičovstvo a inštitút manželstva v bulharskom právnom poriadku sa zdá, že odmietnutie vydať takéto preukazy presahuje rámec toho, čo je nevyhnutné na zachovanie cieľov, na ktoré sa odvoláva Bulharská republika.

154. Tieto úvahy, ako aj argumentácia uvedená v bodoch 108 až 115 vyššie platia *mutatis mutandis* pre všetky práva vyplývajúce zo smernice 2004/38 a z iných aktov sekundárneho práva, ktoré priznávajú práva občanom Únie a ich rodinným príslušníkom na základe výkonu práva na voľný pohyb. Z toho predovšetkým vyplýva, že žalobkyňu vo veci samej a jej manželku treba považovať za „priamych príbuzných po vzostupnej línii“ a dieťa za ich „priameho potomka“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. c) a d) smernice 2004/38.

155. Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že v prípade, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť, Bulharská republika nemôže odmietnuť vydať preukaz totožnosti a potrebné cestovné preukazy dieťaťu žalobkyne vo veci samej v súlade s článkom 4 ods. 3 smernice 2004/38 s uvedením tejto žalobkyne a jej manželky ako rodičov dieťaťa z dôvodu, že bulharské právo nepozná ani inštitút manželstva osôb rovnakého pohlavia, ani materstvo manželky biologickej matky dieťaťa. Z tých istých dôvodov nemôže takisto odmietnuť uznať rodinné väzby medzi týmto dieťaťom a oboma týmito ženami na účely uplatnenia sekundárneho práva Únie týkajúceho sa voľného pohybu občanov.

¹⁰³ Pozri v tejto súvislosti bod 57 vyššie.

¹⁰⁴ Pozri analogicky rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 45 a 46).

¹⁰⁵ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, body 47 až 50).

2. O zásahu do práv žalobkyne vo veci samej

156. Ako bolo pripomenuté na začiatku tejto časti, v práve skúmanom prípade je žalobkyňa vo veci samej buď biologickou matkou alebo zákonnou matkou dieťaťa.

157. V tejto súvislosti po prvé, ak je žalobkyňa vo veci samej biologickou matkou dieťaťa, samotnú povinnosť sprístupniť túto informáciu na účely uznania jej rodinnej väzby s jej dcérou nemožno považovať za zásah do práv priznaných občanom Únie podľa článku 21 ods. 1 ZFEÚ. Pokiaľ totiž určitá otázka nie je predmetom harmonizácie na úrovni Únie, toto ustanovenie nezaručuje občanke Únie, že jej presťahovanie do iného členského štátu zostane úplne neutrálne, pokiaľ ide o pravidlá, ktoré sa na ňu vzťahujú v danej oblasti.¹⁰⁶ Za prekážku voľného pohybu nemožno považovať akékoľvek právne predpisy hostiteľského členského štátu občana Únie, ktoré by boli menej priaznivé ako právne predpisy jeho členského štátu pôvodu.¹⁰⁷

158. Za týchto podmienok prípadný zásah do práva na ochranu súkromného života alebo rozdielne zaobchádzanie v porovnaní s heterosexuálnymi párami, ktoré by spočívalo v povinnosti sprístupniť túto informáciu, nemožno posudzovať z hľadiska práva Únie, najmä článkov 8 a 21 Charty, ale len z hľadiska vnútroštátneho (ústavného) práva. Pokiaľ totiž vydanie rodného listu v sebe nezahŕňa prekážku voľného pohybu, nejde o vykonávanie práva Únie v zmysle článku 51 ods. 1 Charty.¹⁰⁸

159. Čo však predstavuje prekážku voľného pohybu žalobkyne, je, ako bolo uvedené vyššie, neuznanie jej manželky ako rodiča dieťaťa.¹⁰⁹

160. Ako bolo pritom práve uvedené, Bulharská republika nie je povinná na základe článku 21 ods. 1 ZFEÚ uznať rodičovstvo, ako bolo stanovené v španielskom rodnom liste, aj keď to má za následok, že matke, ktorá je ako taká označená v uvedenom rodnom liste a ktorá nie je biologickou matkou dieťaťa, nebude podľa bulharského práva priznané postavenie matky.¹¹⁰ Analogicky s odôvodnením uvedeným v bodoch 108 až 114 vyššie však Bulharská republika musí uznať manželku žalobkyne vo veci samej ako jej „manželského partnera“ v zmysle článku 2 bodu 2 písm. a) smernice 2004/38,¹¹¹ ako aj za „priameho príbuzného po vzostupnej línii“ dieťaťa v zmysle článku 2 bodu 2 písm. d) tejto smernice.

161. Po druhé, ak je žalobkyňa vo veci samej zákonnou matkou dieťaťa, nepochybne to predpokladá, že musela najprv uznať svoje materstvo podľa § 64 zákona o rodine. V tejto súvislosti, hoci sa zavedenie tohto postupu s určitosťou musí považovať za prekážku jej práva na voľný pohyb,¹¹² túto prekážku treba v každom prípade a z rovnakých dôvodov, ako sú uvedené v predchádzajúcom bode, považovať za odôvodnenú.

¹⁰⁶ Pozri, pokiaľ ide o článok 45 ZFEÚ, rozsudok z 18. júla 2017, Erzberger (C-566/15, EU:C:2017:562, bod 34 a 35).

¹⁰⁷ Pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Saugmandsgaard Øe vo veci Gemeinsamer Betriebsrat EurothermenResort Bad Schallerbach (C-437/17, EU:C:2018:627, bod 51).

¹⁰⁸ Pozri *a contrario* rozsudky z 18. júna 1991, ERT (C-260/89, EU:C:1991:254, bod 43), ako aj z 30. apríla 2014, Pflieger a i. (C-390/12, EU:C:2014:281, bod 35).

¹⁰⁹ Pozri v tejto súvislosti bod 64 vyššie.

¹¹⁰ Pozri najmä predbežný záver v bode 133 vyššie.

¹¹¹ Pozri analogicky rozsudok z 5. júna 2018, Coman a i. (C-673/16, EU:C:2018:385, bod 51).

¹¹² Pozri v tejto súvislosti k dôsledkom uznania materstva podľa § 64 zákona o rodine body 34 a 63 vyššie.

3. Predbežný záver

162. V prípade, že dieťa má bulharskú štátnu príslušnosť, Bulharská republika nemôže z dôvodu, že bulharské právo nepozná ani inštitút manželstva osôb rovnakého pohlavia, ani materstvo manželky biologickej matky dieťaťa, odmietnuť vydať preukaz totožnosti a potrebné cestovné preukazy dieťaťu žalobkyne vo veci samej v súlade s článkom 4 ods. 3 smernice 2004/38 s uvedením tejto žalobkyne a jej manželky ako rodičov dieťaťa.

163. Z tých istých dôvodov Bulharská republika takisto nemôže odmietnuť uznať rodinnú väzbu medzi dieťaťom a jeho britskou matkou, ako aj postavenie tejto matky ako „manželského partnera“ žalobkyne vo veci samej na účely uplatňovania najmä smernice 2004/38 a nariadenia č. 492/2011.

E. O praktickom vykonaní povinností konštatovaných v spore vo veci samej (štvrtá prejudiciálna otázka)

164. Svojou štvrtou prejudiciálnou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či má zrušiť vzorové tlačivo rodného listu, ktorý je súčasťou platnej vnútroštátnej právnej úpravy, aby ho nahradil vzorovým tlačivom, ktoré umožní zápis dvoch matiek do kolónky „rodičia“. Hoci by táto prekážka vykonania rozsudku, ktorý bude vydaný, nemala vzniknúť v prípade, že Súdny dvor prijme prístup navrhovaný vyššie, vnútroštátny súd napriek tomu bude musieť v prípade, že dieťa je bulharským štátnym príslušníkom, vyriešiť praktický problém spočívajúci v tom, že vystavenie bulharského rodného listu je predpokladom na vydanie preukazu totožnosti.¹¹³

165. Treba však zdôrazniť – podobne ako Komisia –, že právo Únie ukladá bulharským orgánom v tejto súvislosti len povinnosť dosiahnuť výsledok, a to vydanie preukazu totožnosti, ktorý dieťaťu umožní cestovať s každým zo svojich rodičov osobitne. Je vecou vnútroštátneho právneho poriadku členského štátu, aby upravil spôsoby dosiahnutia tohto cieľa.

166. V tomto kontexte je vnútroštátny súd povinný v rámci svojich právomocí prijať všetky potrebné opatrenia všeobecnej alebo osobitnej povahy na zabezpečenie plnenia tejto povinnosti, pričom zohľadní všetky predpisy vnútroštátneho práva a uplatní výkladové metódy, ktoré toto právo uznáva.¹¹⁴ Z toho vyplýva, že musí tiež zvážiť alternatívne možnosti, pokiaľ to však nevedie k uplatneniu vnútroštátneho práva *contra legem*.

167. V tejto súvislosti sa na jednej strane zdá, že preukaz totožnosti možno vydať na základe rodného listu, v ktorom je označená iba jedna z dvoch žien ako matka, keďže podľa vysvetlení bulharskej vlády na pojednávaní bulharský preukaz o totožnosti neuvádza mená rodičov. Stačilo by teda uviesť obe ženy v cestovnom preukaze pripojenom k preukazu totožnosti dieťaťa na účely identifikácie jeho rodičov.

168. Na druhej strane, ako uviedla Komisia počas konania na Súdnom dvore, nezdá sa byť vylúčené, že preukaz totožnosti môže byť vydaný na základe úradne overeného prekladu španielskeho rodného listu do bulharského jazyka. V tejto súvislosti treba predovšetkým poznamenať, že bulharská vláda potvrdila, že vystavenie bulharského rodného listu nie je

¹¹³ V prípade, že dieťa nemá bulharskú štátnu príslušnosť, bulharské orgány nemajú právomoc vydať mu doklad totožnosti podľa článku 4 ods. 3 smernice 2004/38; pozri bod 49 vyššie.

¹¹⁴ Pozri napríklad rozsudok z 19. apríla 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, body 30 a 31).

podmienkou udelenia bulharského občianstva.¹¹⁵ Tento rodný list sa preto nezdá byť nevyhnutný na založenie práva dieťaťa požiadať o vydanie bulharského preukazu totožnosti, keďže jeho štátna príslušnosť je preukázaná inými prostriedkami, ako je napríklad dôkaz o biologickom rodičovstve v prípade žalobkyne vo veci samej alebo uznaním materstva z jej strany v súlade s § 64 zákona o rodine.

169. Vnútroštátnemu súdu prináleží overiť, čo bolo uvedené vyššie, a uplatniť riešenie, ktoré je podľa neho najvhodnejšie na zabezpečenie plného účinku práv, ktoré žalobkyni vo veci samej a dieťaťu vyplývajú z článku 21 ods. 1 ZFEÚ.

VI. Návrh

170. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky, ktoré položil Administrativen sad Sofija-grad (Správny súd Sofia, Bulharsko), takto:

1. Členský štát je povinný na základe článku 4 ods. 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, vydať dieťaťu – štátnemu príslušníkovi tohto členského štátu – páru dvoch žien, ktoré sú v rodnom liste vydanom členským štátom narodenia a bydliska označené ako matky tohto dieťaťa, preukaz totožnosti a potrebné cestovné preukazy s uvedením oboch týchto žien ako jeho rodičov, aj keď právo členského štátu pôvodu dieťaťa nepozná ani inštitút manželstva osôb rovnakého pohlavia, ani materstvo manželky biologickej matky dieťaťa.

Článok 21 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že z tých istých dôvodov tento členský štát nemôže takisto odmietnuť uznať rodinné väzby medzi týmto dieťaťom a oboma ženami označenými ako jeho rodičia v rodnom liste vydanom členským štátom bydliska na účely výkonu práv, ktoré dieťaťu priznáva sekundárne právo Únie týkajúce sa voľného pohybu občanov.

2. Článok 21 ods. 1 ZFEÚ sa má vykladať v tom zmysle, že členský štát nemôže odmietnuť uznať rodinné väzby, ktoré boli konštatované v rodnom liste iného členského štátu medzi jednou z jeho štátnych príslušníčok, jej manželkou a ich dieťaťom na účely výkonu práv priznaných tejto štátnej príslušníčke sekundárnym právom Únie týkajúcim sa voľného pohybu občanov, z dôvodu, že vnútroštátne právo členského štátu pôvodu tejto ženy nepozná ani inštitút manželstva osôb rovnakého pohlavia, ani materstvo manželky biologickej matky dieťaťa. Platí to bez ohľadu na to, či štátna príslušníčka tohto členského štátu je alebo nie je biologickou alebo zákonnou matkou tohto dieťaťa na základe práva členského štátu svojho pôvodu a štátnej príslušnosti dieťaťa.

3. Odvolávanie sa na národnú identitu v zmysle článku 4 ods. 2 ZEÚ môže odôvodniť odmietnutie uznať rodičovstvo manželského páru dvoch žien vo vzťahu k dieťaťu, ako bolo konštatované v rodnom liste vydanom členským štátom bydliska dieťaťa, na účely vystavenia rodného listu jeho členského štátu pôvodu alebo členského štátu pôvodu niektorej z týchto dvoch žien, určujúceho rodičovstvo k tomuto dieťaťu v zmysle rodinného práva tohto posledného uvedeného členského štátu.

¹¹⁵ Pozri v tejto súvislosti body 32 a 33 vyššie.

4. Právne dôsledky vystúpenia Spojeného kráľovstva z Európskej únie na základe článku 50 ZEÚ nemajú vplyv na riešenie sporu vo veci samej.